

4/2023

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

BULLETIN

Pravidelný přehled právních novinek se zaměřením na rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a zahraničních nejvyšších soudů.

ODDĚLENÍ

Oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu poskytuje odbornou poradenskou činnost pro soudce Nejvyššího soudu, jakož i pro soudce soudů nižších stupňů, v oblasti evropského práva.

SLOŽENÍ

Lívía Ivánková
livia.ivankova@nsoud.cz

Eliška Andrš
eliska.andrs@nsoud.cz

Jan Bena
jan.bena@nsoud.cz

Anna Čermáková
anna.cermakova@nsoud.cz

Zdeněk Nový
zdenek.novy@nsoud.cz

Patrik Provazník
patrik.provaznik@nsoud.cz

Jana Zápotocká
jana.zapotocka@nsoud.cz

KONTAKT

 Oddělení analytiky a srovnávacího práva
Nejvyšší soud

 Burešova 20
657 37 Brno

 +420 541 593 480

 international@nsoud.cz

 www.nsoud.cz

SOCIAL

BULLETIN

**PŘESUNUTÍ OHRANIČENÍ HROBU A NÁHROBNÍHO KAMENE
OPTIKOU POSTMORTÁLNÍ OCHRANY OSOBNOSTNÍCH
PRÁV ZEMŘELÉ OSOBY**
RAKOUSKO (STR. 8)

**DŮKAZNÍ STANDARD V KONTEXTU PORUŠENÍ ÚMLUVY V PŘÍPADĚ
VYDÁNÍ OSOBY DO JINÉHO STÁTU**
SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ (STR. 10)

**K OBECNÉMU PRÁVNÍMU ZÁKAZU POSMRTNÉ ASISTOVANÉ
REPRODUKCE NA ÚZEMÍ STÁTU A K TRANSFERU GENETICKÉHO
MATERIÁLU NA ÚZEMÍ JINÉHO STÁTU PO ÚMRTÍ OSOBY**
BARET A CABALLERO (STR. 12)

**POVOLENÍ EXTRADICE STĚŽOVATELE DO SPOJENÝCH STÁTŮ
AMERICKÝCH V SOUVISLOSTI S PODEZŘENÍM ZE SPÁCHÁNÍ
ZÁVAŽNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ**
BIJAN BALAHAN (STR. 13)

**K MOŽNOSTI VOLBY ROZHODNÉHO PRÁVA V REŽIMU
NAŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ NAVZDORY EXISTENCI DVOUSTRANNÉ
SMLOUVY O PRÁVNÍ POMOCI SE TŘETÍM STÁTEM**
O. P. (STR. 20)

**K UZNÁNÍ NÁROKU NA PLACENOU DOVOLENOU PRACOVNÍKOVI,
KTERÝ BYL PROTIPRÁVNĚ PROPUŠTĚN A DO SOUDNÍHO
ROZHODNUTÍ MU NEBYLO UMOŽNĚNO PRACOVAT
PRO ZAMĚSTNAVATELE**
Y. Q. (STR. 24)

ÚVODNÍK

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

přinášíme Vám poslední letošní číslo Bulletinu oddělení analytiky a srovnávacího práva, jež má ambici zpříjemnit Vám zimní čas řadou zajímavých rozhodnutí vybraných vnitrostátních soudů, Evropského soudu pro lidská práva i Soudního dvora Evropské unie. V návaznosti na mezinárodní konferenci, která se na Nejvyšším soudě konala v září tohoto roku při příležitosti 30. výročí jeho existence v Brně, se s Vámi rovněž podělíme o rozhovor s předsedou Soudního dvora Koenem Lenaertsem. Kromě toho nově zařazujeme sekci o Výběru rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi, který Nejvyšší soud vydává v elektronické podobě a který obsahuje překlady vybraných konečných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva spolu s autorskými komentáři členů redakční rady.

Z rozhodovací praxe vnitrostátních soudů by Vás mohlo zaujmout rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora, který se tentokrát zaměřil na problematiku ochrany osobnostních práv zemřelé osoby za situace, kdy došlo k pozdějšímu přesunutí ohrazení rodinného hrobu, přičemž dospěl k závěru, že k zásahu do těchto práv došlo. Nejvyšší soud Spojeného království se pak zabýval důkazním standardem v kontextu otázky porušení Úmluvy při vydání osoby do Rumunska na základě evropského zatýkacího rozkazu, přičemž dospěl k závěru, že nižší soud pochybil, když osobu odmítl vydat.

Rovněž Evropský soud pro lidská práva nás zahrnul řadou zajímavých rozsudků, mezi kterými by nám neměl uniknout na příklad rozsudek ve věci *Baret a Caballero*, kde se Soud vyslovil, že francouzská právní úprava, která zakazuje vývoz genetického materiálu zemřelé osoby do zahraničí za účelem asistované reprodukce, porušení práva na soukromý a rodinný život nepředstavuje. Případem vydání osoby do zahraničí, tentokrát do Spojených států amerických, se zabýval i Evropský soud pro lidská práva, a to ve věci *Bijan*. Soud zde aplikoval nový test vycházející z nedávné věci *Sanchez-Sanchez* a dospěl k závěru, že povolení extradice stěžovatele není v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

Z rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie věříme, že Vás zaujme mimo jiné to ve věci *O. P.*, jež se zaměřilo na možnost volby rozhodného práva v režimu nařízení o dědictví navzdory existenci dvoustranné smlouvy o právní pomoci se třetím státem. Konkrétně se jednalo o situaci, kdy státní příslušník třetího státu s bydlištěm v členském státě činí volbu rozhodného práva ve prospěch práva své státní příslušnosti ve smyslu nařízení o dědictví, ačkoliv má aplikační přednost dvoustranná smlouva o právní pomoci. Neméně podnětným je rozhodnutí ve věci *Y. Q.*, kde měl Soudní dvůr příležitost posoudit uznání nároku na placenou dovolenou pracovníkovi, který byl protiprávně propuštěn a do soudního rozhodnutí mu nebylo umožněno pro zaměstnavatele pracovat.

Příjemné čtení a mnoho zdraví, radosti a úspěchů v roce 2024 Vám přeje

redakce Bulletinu

V případě zájmu o pravidelné zasílání našeho Bulletinu se na nás můžete obrátit prostřednictvím e-mailu international@nsoud.cz.

Informace o ochraně osobních údajů naleznete na stránkách **Nejvyššího soudu**.

OBSAH

ROZHOVOR S KOENEM LENAERTSEM, PŘEDSEDOU SOUDNÍHO DVORA	... 4
VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI	... 7
JUDIKATURA EVROPSKÝCH VRCHOLNÝCH SOUDŮ	
Rakousko: <i>Přesunutí obraničení hrobu a nábrobního kamene optikou postmortální ochrany osobnostních práv zemřelé osoby</i>	... 8
Rakousko: <i>K otázce uplatnění principu reprezentace na společné děti dědicky nezpůsobilého manžela a zůstavitele</i>	... 9
Spojené království: <i>Důkazní standard v kontextu porušení Úmluvy v případě vydání osoby do jiného státu</i>	... 10
JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA	
Baret a Caballero: <i>K obecnému právnímu zákažu posmrtné asistované reprodukce na území státu a k transferu genetického materiálu na území jiného státu po úmrtí osoby</i>	... 12
Bijan Balahan: <i>Povolení extradice stěžovatele do Spojených států amerických v souvislosti s podezřením ze spáchání závažných trestných činů</i>	... 13
Krachunova: <i>Obětem trestného činu obchodování s lidmi náleží právo domáhat se po pachatelích nábrady ušlého výrobku</i>	... 15
Manole: <i>Právo na ochranu svobody projevu soudce v médiích</i>	... 18
JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE	
O. P.: <i>K možnosti volby rozhodného práva v režimu nařízení o dědictví navzdory existenci dvoustranné smlouvy o právní pomoci se třetím státem</i>	... 20
RegioJet a.s. a STUDENT AGENCY k.s.: <i>K povaze promlčecí lhůty ve vztahu k unijní úpravě státní podpory</i>	... 21
S. P., C. I.: <i>Přiměřenost jako kritérium hodnocení zneužívající povahy ujednání o zesplatnění spotřebitelského úvěru zajištěného nemovitostí sloužící jako rodinné bydlení</i>	... 22
Y. Q.: <i>K uznání nároku na placenou dovolenou pracovníkovi, který byl protiprávně propuštěn a do soudního rozhodnutí mu nebylo umožněno pracovat pro zaměstnavatele</i>	... 24
MONITORING LITERATURY	... 26

ROZHOVOR S KOENEM LENAERTSEM, PŘEDSEDOU SOUDNÍHO DVORA

Rozhovor byl pořázen při příležitosti odborné mezinárodní konference uspořádané k 30. výročí existence Nejvyššího soudu v Brně, která se konala 14.–15. 9. 2023.

Jak vnímáte či hodnotíte začlenění České republiky do struktur Evropské unie od jejího vstupu v roce 2004?

Myslím, že integrace České republiky do struktur Evropské unie byla velmi úspěšná. Úloha místopředsdkyně Evropské komise, kterou v současné době zastává Věra Jourová, je velmi důležitá pro prosazování hodnot, na nichž Evropská unie stojí, jako jsou lidská důstojnost, svoboda, demokracie, rovnost, právní stát a základní práva, ve společnosti, která se vyznačuje pluralismem, tolerancí, spravedlností, rovným zacházením a solidaritou. Ona je osobou odpovědnou za prosazování těchto hodnot jak na úrovni členských států, tak na unijní úrovni, na což si myslím, že Česká republika může být hrdá. Celá struktura Evropské unie se vyznačuje společným právním řádem, který spočívá na důvěře mezi členskými státy, že se všechny stejně zavázaly k dodržování těchto hodnot ve svých vnitrostátních právních řádech i ve vzájemných vztazích.

Jak byste zhodnotil začlenění České republiky konkrétně do Soudního dvora Evropské unie?

Čeští členové od prvního dne významně přispívají k naší judikatuře, a to jak u Soudního dvora, tak u Tribunálu. Právo Evropské unie je právní systém, který je postaven na základech 27 vnitrostátních právních systémů, a členové Soudního dvora s sebou přinášejí své specifické znalosti v oblasti vnitrostátního, srovnávacího a unijního práva. V tomto ohledu čeští členové významně ovlivnili judikaturu Soudního dvora. Například Jiří Malenovský, profesor Masarykovy univerzity, je jedním z předních odborníků na vztah práva Evropské unie a mezinárodního práva veřejného. V tomto ohledu důkladně formoval základní principy judikatury, které dodnes slouží jako referenční rámec v této oblasti. Jeho nástupce Jan Passer a další dva čeští kolegové, Petra Škvařilová-Pelzl a David Petrlík, obohatili judikaturu Soudního dvora i Tribunálu obdobným způsobem.

Chtěl bych také dodat, že Česká republika má vynikajícího zástupce v podobě vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie, kterým je sám vládní zmocněnec Martin Smolek a všichni jeho kolegové. Toto zastoupení je velmi důležité. Úloha vládního zmocněnce nespočívá pouze v hájení národních zájmů, ale je také záležitostí integrace, neboť vládní zmocněnec jako *amicus curiae* přispívá k vývoji unijního práva způsobem, který posiluje společný právní řád jako celek.

Jak vnímáte Nejvyšší soud České republiky jako partnera v dialogu se Soudním dvorem, zejména pokud jde o předběžné otázky?

Existuje široká škála témat, v nichž české soudy předkládají Soudnímu dvoru předběžné otázky týkající se unijního práva. Pohybují se v rozmezí od velmi technických unijních směrnic až po zásadní systémové otázky vztahující se k soudní spolupráci v záležitostech občanského práva, obchodního práva, trestního práva, jako jsou případy týkající se evropských zatýkacích rozkazů, extraterritoriální použitelnosti práva hospodářské soutěže, daňového práva, bankovního práva a tak dále. Toto množství a rozmanitost předběžných otázek svědčí o míře angažovanosti vnitrostátních soudních orgánů ve prospěch společného právního řádu. České soudy pokládají předběžné otázky vždy, když mají pochybnosti o správném výkladu unijního práva. Chtějí tak zaručit, že to, co nakonec zachovají jako správný výklad unijního práva, je výklad společný pro všechny členské státy. To je účelem řízení o předběžné otázce a české soudy se velmi aktivně účastní konstruktivního dialogu se Soudním dvorem. To platí zejména pro Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud, což je důležité, protože tyto soudy jsou majákem pro všechny ostatní vnitrostátní soudy.

Přestože jsou vnitrostátní nejvyšší soudy povinny předkládat Soudnímu dvoru otázky týkající se výkladu unijního práva, skutečné fungování řízení o předběžné otázce nesestavá pouze z pasivního plnění této povinnosti. Sestává spíše z aktivního zapojení vnitrostátních soudů do dialogu se Soudním dvorem, přičemž tyto soudy jsou strážci právního státu v rámci svých vnitrostátních právních řádů.

Pokud tedy nejvyšší soud, v tomto případě český Nejvyšší soud, předloží Soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se výkladu unijního práva s cílem, aby Soudní dvůr rozhodl o slučitelnosti normy vnitrostátního práva s unijním právem, je to pouze Nejvyšší soud, který může poskytnout poslední závazný výklad dotčeného vnitrostátního práva. Pro Soudní dvůr je velmi užitečné, když předběžnou otázku obdrží od soudu poslední instance, který má komplexní znalosti o vnitrostátních právních ustanoveních a řízeních, která vedla k otázkám ohledně výkladu unijního práva, také o důvodech možného rozporu mezi příslušným vnitrostátním a unijním právem a o důvodech, proč přetrvávají pochybnosti o správném výkladu unijního práva. Nejvyšší soud má pravomoc, která usnadňuje výkladovou činnost.

Řízení o předběžné otázce je pro nejvyšší soudy příležitostí přispět svým názorem k diskusi, která se potenciálně týká všech členských států. Výklad, který Soudní dvůr přijme, pak bude závazný nejen pro předkládající soud, ale i pro soudy všech 27 členských států. Nejvyšší soud daného členského státu tedy poskytuje jako první svůj názor na výklad příslušného práva. Na tento názor pak reagují účastníci řízení, členské státy a Evropská komise. První slovo má však předkládající nejvyšší soud, který tím svou povinnost předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku proměňuje v příležitost.

Riziko, že nejvyšší soud uvidí, že soud nižšího stupně využívá svého neomezeného práva obracet se s předběžnou otázkou k Soudnímu dvoru, je zároveň nejlepším mechanismem pro vynucení povinnosti nejvyšších soudů předkládat Soudnímu dvoru předběžné otázky týkající se výkladu unijního práva. Pokud nejvyšší soud totiž sám nepředloží Soudnímu dvoru předběžnou otázku, pak tím riskuje, že bude v otázce unijního práva předstížen nižším soudem, což se již několikrát stalo. Ale zdůrazňuji, že toto není případ České republiky, jelikož český Nejvyšší soud si je velmi dobře vědom toho, že tato povinnost je současně i jeho příležitostí, čehož náležitě využívá.

Tématem letošní konference je úloha nejvyšších soudů při poskytování účinné právní ochrany. Jak byste v tomto ohledu stručně shrnul úlohu Nejvyššího soudu?

Úkolem Soudního dvora je zajistit jednotnost výkladu, uplatňování a vymáhání unijního práva. V právním řádu Evropské unie, ve kterém platí společná pravidla, je 27 členských států. Jinými slovy, společná pravidla jsou platná nebo neplatná všude v Unii. Český Nejvyšší soud předložil Soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se obnovitelných zdrojů energie. Ve svém rozsudku Soudní dvůr zrušil ustanovení směrnice 2012/92. To znamená, že toto ustanovení je nyní neplatné ve všech 27 členských státech, nejen v České republice.

Interakce s vnitrostátními nejvyššími soudy sestává především z určení výkladových obtíží, které je třeba řešit na úrovni přesahující členské státy. Odpověď Soudního dvo-

ra na předběžnou otázku funguje ve všech členských státech stejně. Jednotné uplatňování unijního práva zaručuje rovnost členských států a jejich občanů.

To lze ilustrovat na následujícím příkladu: Spotřebitel je chráněn unijní směrnici o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, čímž se myslí smlouva mezi profesionálním prodávajícím na jedné straně a spotřebitelem na straně druhé. Je samozřejmě nemyslitelné, aby spotřebitelé nebyli chráněni naprosto stejným způsobem ve všech členských státech, v nichž byla tato směrnice transponována, což zajišťuje rovné podmínky pro prodávající i pro spotřebitele. Jediným způsobem, jak dosáhnout rovné ochrany spotřebitelů, je přes Soudní dvůr, v němž jsou zastoupeny všechny právní řády členských států. Soudní dvůr nastoluje jednotný výklad, který zajišťuje účinnou soudní ochranu práv vyplývajících z unijního práva a rovné zacházení se všemi spotřebiteli v rámci Evropské unie.

To je úloha Soudního dvora. Soudní dvůr nelze přirovnávat k nejvyššímu soudu v klasické hierarchii vnitrostátního právního systému. Je spíše společným soudem než nejvyšším soudem. Soudy členských států komunikují se Soudním dvorem, jehož prostřednictvím docházejí k jednotnému výkladu a prosazování unijního práva.

Pokud jde o účinnou soudní ochranu a nezávislost soudců, mohl byste nám z vašeho pohledu přiblížit průlomový rozsudek *ASJP (C-64/16)*, označovaný také jako případ „portugalských soudců“?

Den vyhlášení tohoto rozsudku, 27. 2. 2018, se mi vryl do paměti, protože si myslím, že tento rozsudek je systémově stejně důležitý jako rozsudky ve věcech *Van Gend en Loos* o přímém účinku a *Costa proti E.N.E.L.* o nadřazenosti unijního práva. Proč? Protože rozsudek ve věci „portugalských soudců“ jasně ukazuje, že nezávislost a nestrannost vnitrostátních soudů je základním kamenem soudního prosazování unijního práva.

Článek 19 Smlouvy o Evropské unii, který stanoví, že členské státy musí zajistit účinnou právní ochranu v oblastech pokrytých právem Unie, konkretizuje požadavek na právní stát stanoveným ve čl. 2 téže Smlouvy. Unijní právo je vykládáno, uplatňováno a vymáháno především vnitrostátními soudy. Veškeré spory mezi soukromými stranami nebo veškeré spory mezi soukromou stranou na jedné straně a orgánem veřejné moci členského státu na straně druhé jsou ve výlučné pravomoci vnitrostátních soudů. Vnitrostátní soudy jsou proto považovány za soudy obecné příslušnosti ve vztahu k unijnímu právu. Soukromá osoba nemůže podat žalobu proti jiné soukromé osobě nebo proti finanční správě či policii přímo k Soudnímu dvoru. Právě v tom se Soudní dvůr Evropské unie liší od Evropského soudu pro lidská práva.

Ve věci „portugalských soudců“ Soudní dvůr rozhodl, že dočasné snížení platů soudců nejvyšších soudů spolu s podobným snížením všech ostatních platů ve veřejné správě nepředstavuje zásah do nezávislosti soudů. Ačkoli

tato část rozsudku byla relevantní pro soudce, kteří spor prohráli, nejvýznamnějším aspektem rozsudku byla část, která stanovila, že Soudní dvůr má vůbec pravomoc v této věci rozhodnout. Vnitrostátní soudci argumentovali tím, že jejich nezávislost není pouze otázkou vnitrostátního ústavního práva, ale je také v zájmu Unie jako společného právního řádu, neboť vykládají, uplatňují a prosazují právo Unie ve svém vnitrostátním právním řádu. Právě s tímto argumentem Soudní dvůr souhlasil. Shledal, že systémový útok na nezávislost těch soudců, kteří potenciálně rozhodují v záležitostech unijního práva, což jsou všichni soudci ve všech členských státech, může být v rozporu s čl. 19 Smlouvy o Evropské unii. Soudní dvůr definoval nezávislost soudů v souladu s judikaturou vnitrostátních ústavních soudů a Evropského soudu pro lidská práva. Členské státy tedy musí splňovat minimální systémové standardy, a zdůrazňují, že se jedná o minimální standardy, protože každý členský stát si organizuje soudnictví sám. Unie nemá žádnou pravomoc do toho zasahovat. Pokud však dojde ke zjevnému porušení, například pokud by soudce mohl být disciplinárně potrestán, protože se vládě nelíbí jeho rozsudek, pak by šlo o zjevný zásah do nezávislosti soudů. Soudní dvůr ve věci „portugalských soudců“ rozhodl, že k takovému zjevnému porušení nedošlo.

Pokud jde o vaši akademickou a přednáškovou činnost, vyučujete v Lovani a byl jste hostujícím profesorem na Harvardu. Jaká je vaše motivace pro tuto činnost?

Svou kariéru jsem začal na akademické půdě. Byl jsem hostujícím profesorem na Harvardu v době, kdy jsem ještě nebyl soudcem, bylo mi 32, 33 let. Mezi svým 22. a 24. rokem jsem absolvoval postgraduální studium práva a politologie na Harvard Law School a Harvard John F. Kennedy School of Government. S Harvardem jsem vždy udr-

žoval úzký kontakt. A tak mě o deset let později pozvali jako hostujícího profesora srovnávacího ústavního práva a komunitárního práva, jak se mu tehdy říkalo. To byla samozřejmě nabídka, která se neodmítá. Po návratu, již jako vyučující v Lovani [1], jsem dostal nabídku stát se belgickým soudcem u tehdy nově zřízeného Soudu prvního stupně, nyní Tribunálu, kterou jsem bez váhání přijal. Od té chvíle jsem se věnoval obojímu. Nadále jsem působil na své univerzitě na úrovni slučitelné s mým hlavním povoláním soudce. Studenti říkali, že jsou rádi, když mají vyučujícího, který rozumí právu nejen jak je „v učebnicích“, ale také jeho uplatňování v praxi. Pro mě je velkou výzvou vést se studenty dialog, debatovat s nimi o případech, které jsem projednával v soudní síni, samozřejmě s ohledem na zásadu tajnosti porad.

*zpracování a překlad:
Jana Zápotocká, Eliška Andráš*

[1] Zastával pozici tzv. „junior professor“.

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI

Za účelem informování veřejnosti o rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva vydává Nejvyšší soud čtyřikrát ročně publikaci s názvem Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi. Výběr obsahuje překlady klíčových pasáží vybraných konečných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, která jsou opatřena autorskými komentáři a dalšími dodatečnými informacemi.

Výběr je připravován v úzké spolupráci soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a dalších externích spolupracovníků. Cílem je zvýšit povědomí veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou přeloženy do českého jazyka. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Od roku 2022 je Výběr publikován výhradně elektronickou cestou a jeho archiv je široké veřejnosti dostupný zdarma na internetové stránce <https://eslp.nsoud.cz/>.

Mezi rozhodnutí, které by Vás mohly zaujmout, patří např. rozsudek ze dne 28. 6. 2022, M. D. a ostatní proti Španělsku, č. 36584/17, kde se Soud zabýval naplněním pozitivních a negativních závazků státu ve vztahu k aktuálnímu tématu ochrany osobních údajů, přičemž mimo jiné připomněl, že samotné uchovávání údajů týkajících se soukromého života jednotlivce představuje zásah ve smyslu čl. 8 Úmluvy a dále že údaje odhalující politické názory patří do zvláštních kategorií citlivých údajů požívajících zvýšené úrovně ochrany.

Dále je možno zmínit např. rozsudek ze dne 8. 9. 2022, P. H. proti Slovensku, č. 37574/19, ve kterém Soud posuzoval případ stěžovatelky, která se během pobytu na policejní stanici pokusila o útěk skokem z okna ve druhém patře, díky čemuž utrpěla četná zranění a rovněž tvrdila, že při převozu na policejní stanici byla policisty slovně a fyzicky napadena. Soud v dané věci shledal porušení jejího práva na život jak v jeho procesní, tak i hmotněprávní složce.

Stranou pozornosti by nemusel být ani rozsudek ze dne 16. 11. 2021, Särgava proti Estonsku, č. 698/19, kde se Soud měl možnost zabývat advokátním tajemstvím v kontextu práva na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy. Konstatoval např., že vzhledem ke specifické roli advokátů v demokratické společnosti poskytuje Úmluva právě z pohledu zmíněného ustanovení vyšší míru ochrany korespondence mezi advokáty a jejich klienty.

Poukážeme rovněž na rozsudek ze dne 9. 10. 2019, Romeo Castano proti Belgii, č. 8351/17, kterým Evropský soud pro lidská práva dále rozvinul svou judikaturu zabývající se výkonem evropského zatýkacího rozkazu vydaného v souladu s právem Evropské unie na jedné straně a zárukami a ochranou lidských práv poskytovanými Úmluvou na straně druhé.

Věříme, že čtenáře Bulletinu mohou zaujmout i další překlady publikované ve Výběru rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi.

redakce Bulletinu

JUDIKATURA VRCHOLNÝCH SOUDŮ

Rakousko: Nejvyšší soudní dvůr

Rozhodnutí ze dne 27. 9. 2023, sp. zn. 9 Ob 38/23p

Presunutí ohraničení hrobu a náhrobního kamene optikou postmortální ochrany osobnostních práv zemřelé osoby

Úplné znění rozhodnutí

Rakouský Nejvyšší soudní dvůr konstatoval, že přesunutí ohraničení hrobu a náhrobku porušuje posmrtná osobnostní práva zesnulé matky žalobkyně. Jinak řečeno, prostorové oddělení rodinného hrobu (na povrchu), v němž byla pochována zesnulá osoba, od místa jejího posledního spočinutí není slučitelné s ochranou posmrtných osobnostních práv dané osoby. V případě neexistence vůle zesnulé osoby náleží rozhodování v těchto záležitostech nejblížejším příbuzným společně.

V roce 2019 byla zesnulá matka žalobkyně pohřbena v rodinném hrobě, který se nacházel na hřbitově provozovaném první žalovanou. Druhá žalovaná byla manželkou bratra žalobkyně, který zemřel v roce 2014 a který byl rovněž pochován v rodinném hrobě. Třetí žalovaný pak byl synem druhé žalované. V roce 2021 zamýšlela první žalovaná provést úpravu hřbitova, která měla zahrnovat rozšíření přístupové cesty ke hřbitovu, kvůli kterému měl být rodinný hrob posunut zhruba o šedesát centimetrů. S tímto přemístěním souhlasila druhá žalovaná. Na nově designovaném místě pak nechala se souhlasem třetího žalovaného zřídit kamenné ohraničení a náhrobní kámen. Ostatky matky žalobkyně však zůstaly pohřbeny na stejném místě, čímž vznikla situace, kdy se místo posledního odpočinku matky žalobkyně nenacházelo (alespoň zčásti) v hrobu vyznačeném na povrchu (nově zřízeným kamenným ohraničením). Žalobkyně se tedy obrátila na rakouské soudy, přičemž se především domáhala navrácení do původního stavu, tedy posunutí hrobu na původní místo.

Nejvyšší soudní dvůr ve svém rozhodnutí nejprve připomněl, že ochrana osobnosti jednotlivce může pokračovat i po smrti v podobě postmortálních osobnostních práv. Toto se týká i otázek změny hrobu. Nejvyšší soudní dvůr se dále odkázal na závěry své dřívější judikatury, dle nichž je v daných otázkách klíčová výslovná či hypotetická vůle zemřelé osoby. Pakliže rozpoznatelná vůle zesnulého není

dána, rozhodování náleží jeho nejblížejším příbuzným společně (bez ohledu na jejich dědické postavení).

Žalovaní ve svém dovolání nerozporovali, že žalobkyně je nejblížejším příbuznou zesnulé, které tak náleží právo rozhodovat o záležitostech posledního odpočinku její matky (spolu s ostatními příbuznými osob pohřbených v rodinném hrobě). Domnívali se však, že posunutí hrobu je podstatně mírnějším opatřením v porovnání s jinými judikaturně řešenými případy, a tedy nemá představovat porušení posmrtných osobnostních práv matky žalobkyně. Tomuto názoru však Nejvyšší soudní dvůr nepřisvědčil. Dle něj je oprávněným zájmem matky žalobkyně být a zůstat pohřbena v rodinném hrobě. Ten se však nyní nachází alespoň částečně mimo místo jejího posledního odpočinku. Nejvyšší soudní dvůr tedy naopak tímto zásahem dovedl zjevné porušení osobnostních práv matky žalobkyně vzhledem k tomu, že došlo k prostorovému oddělení ostatků matky žalobkyně od umístění rodinného hrobu.

První žalovaná namítala, že opatření (posunutí hrobu) bylo ospravedlnitelné na základě hřbitovního řádu a mělo za cíl zlepšit přístupnost kostela pro vozidla záchranné služby (či pro protipožární vozidla apod.). Nejvyšší soudní dvůr však tento argument kontroval tím, že dané opatření stejně nebylo způsobitelné cíle dosáhnout (tedy zlepšit přístupnost kostela), neboť i samotní žalovaní správně vyloučili možnost, že by měla nad ostatky matky žalobkyně projíždět vozidla, a tedy pouhé posunutí hrobu situaci neřešilo. Zásah tak nebylo možné ospravedlnit odkazem na hřbitovní řád.

Druhá žalovaná a třetí žalovaný dále tvrdili, že ve věci nebyli pasivně legitimovaní, jelikož jim dle nich nevytvářela žádná povinnost aktivně bránit úpravám hřbitova. Ve vztahu k tomuto tvrzení Nejvyšší soudní dvůr vysvětlil, že

druhé žalované a třetímu žalovanému není vytýkáno to, že nezabránili opatřením přijatým první žalovanou, ale to, že se aktivně podíleli na porušení posmrtných práv matky žalobkyně. Není přitom pochyby, že druhá žalovaná spolupůsobila újmu, když přijala výše zmíněná opatření, byť k tomu byla přiměna první žalovanou. Třetí žalovaný se pak na újmu taktéž podílel vzhledem k jeho souhlasu, což

mělo představovat psychické podpoření, přičemž neprokal, že by druhá osoba újmu učinila i bez této psychické podpory. Nejvyšší soudní dvůr tedy dovedl, že požadavek navrácení hrobu do původního stavu je v zásadě opodstatněný, přičemž žalovaní jsou odpovědní solidárně.

Jana Zápotocká

Rakousko: Nejvyšší soudní dvůr

Rozhodnutí ze dne 25. 10. 2023, sp. zn. 2 Ob 169/23a

K otázce uplatnění principu reprezentace na společné děti dědicky nezpůsobilého manžela a zůstavitele

Úplné znění rozhodnutí

Rakouský Nejvyšší soudní dvůr se zabýval otázkou uplatnění principu reprezentace na potomky dědicky nezpůsobilého manžela v situaci, kdy tito potomci byli společnými dětmi dědicky nezpůsobilého manžela a zůstavitele. Zůstavitel přitom měl další potomky z předchozího manželství, kteří tak byli v příbuzenském vztahu pouze se zůstavitelem, nikoliv však s dědicky nezpůsobilým manželem. S ohledem na závěry vyplývající z jeho dřívější judikatury, převážující názor vyplývající z odborné literatury a konečně také se zřetelem k úmyslu dobového zákonodávce Nejvyšší soudní dvůr konstatoval, že § 542 ABGB nezávádá nastoupení potomků dědicky nezpůsobilého manžela do jeho uvolněného dědického podílu (reprezentaci).

V řešeném případě po sobě zůstavitel zanechal manželku a celkem pět dětí, z čehož dvě byly společné děti zůstavitele a jeho manželky (dále jen „společní potomci“) a tři pocházely z prvního manželství zůstavitele. Manželka si nárokovala dědický podíl ve výši jedné třetiny pozůstalosti a společní potomci každý po dvou patnáctinách pozůstalosti (tedy po jedné pětině ze dvou třetin). Tři děti zůstavitele z prvního manželství požadovaly po jedné pětině pozůstalosti pro každé. Zároveň také rozporovaly dědickou způsobilost manželky zůstavitele, přičemž uvolněný podíl po dědicky nezpůsobilé manželce zůstavitele by dle nich měl být rovným dílem rozdělen mezi všech pět dětí zůstavitele. Společní potomci by dle nich neměli nastoupit na místo nezpůsobilého dědice (a neměli by si tedy navíc pouze mezi sebe rozdělit jednu třetinu pozůstalosti po dědicky nezpůsobilé matce), jelikož by se ve věci neměl uplatnit princip reprezentace.

Nejvyšší soudní dvůr konstatoval, že je pro danou věc ústřední výklad ustanovení § 542 ABGB (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*), které lze do češtiny přeložit následujícím způsobem: „V případě dědění na základě zákonné dědické posloupnosti nastupují potomci osoby dědicky nezpůsobilé na její místo, i když tato osoba zůstavitele přežila.“ Přitom toto ustanovení obsahově odpovídá dřívějšímu ustanovení § 541 ABGB, které mělo být inspirováno § 2344 německého BGB (*Bürgerliches Gesetzbuch*) a čl. 541 švýcarského ZGB (*Zivilgesetzbuch*), jenž oba ve své podstatě stanovují fikci toho, že se na dědicky nezpůsobilou osobu hledí, jako by zemřela před zůstavitelem.

Nejvyšší soudní dvůr následně představil závěry plynoucí z jeho dřívější judikatury, dle nichž přicházejí v úvahu jen takoví potomci osoby dědicky nezpůsobilé, kterým náleží vlastní dědické právo po zůstaviteli. Nejvyšší soudní dvůr poukázal hned na několik starších případů, v nichž dovedl, že právo reprezentace nelze uplatnit na potomka dědicky nezpůsobilého manžela zůstavitele. Dítě dědicky nezpůsobilého manžela, které zároveň není pokrevně příbuzné se zůstavitelem, a tedy samo nepřichází v úvahu jako zákonný dědic, tak nemůže nastoupit na místo svého dědicky nezpůsobilého rodiče a nemůže se dostat v důsledku jeho dědické nezpůsobilosti do lepšího postavení. Tato starší judikatura se však zabývala pouze případy, v nichž se dědictví domáhaly osoby, které nebyly v příbuzenském vztahu se zůstavitelem. Nejvyšší soudní dvůr tedy konstatoval, že z této judikatury explicitně nevyplývá závěr pro řešený případ.

Nejvyšší soudní dvůr tak následně provedl exkurz do odborné literatury na toto téma, přičemž naprostá většina

autorů odmítá v rámci § 542 ABGB (resp. § 541 starého znění) reprezentaci dědicky nezpůsobilého manžela jeho potomky. Toto ve spojení s nosnými závěry dosavadní judikatury pak Nejvyšší soudní dvůr považoval za přesvědčivý argument pro zamítnutí dovolání podaného manželkou zůstavitele a společnými dětmi, a tedy potvrzení závěru druhostupňového soudu.

Nejvyšší soudní dvůr konstatoval, že ustanovení § 542 ABGB má být chápáno v kontextu systému reprezentace stanoveného v rámci zákonné dědické posloupnosti. Naopak pak nemá vést k rozšíření okruhu osob oprávněných dědit ze zákona nebo k rozšíření práva reprezentace (jdoucí nad rámec fikce úmrtí osoby dědicky nezpůsobilé před zůstavitelem). Nejvyšší soudní dvůr dále vyjádřil myšlenku, že historický zákonodárce neměl navzdory širokému znění § 541 dřívějšího znění ABGB v úmyslu zavést reprezentaci dědicky nezpůsobilého manžela jeho potomky. Ustanovení, která byla pro rakouské znění předlohou,

totiž byla v tomto ohledu jazykově mnohem přesnější, přičemž tyto (zahraniční) úpravy jasně stanovovaly fikci toho, že se má na osobu dědicky nezpůsobilou hledět, jako by zemřela před zůstavitelem. V konečném důsledku tak jde o to, zda by potomci dědicky nezpůsobilé osoby, která by zemřela před zůstavitelem, byli sami oprávnění dědit jako zákonní dědicové. Formulace § 542 ABGB se tak ukazuje jako příliš široká, a proto musí být teleologicky redukována. Nejvyšší soudní dvůr konstatoval, že § 542 ABGB nezavádí reprezentaci dědicky nezpůsobilého manžela jeho potomky, tj. že potomci dědicky nezpůsobilého manžela nenastupují do po něm uvolněného podílu. V důsledku by tak za předpokladu dědické nezpůsobilosti vdovy v řešeném případě nepřipadl její třetinový podíl pouze mezi dva potomky, které měla společně se zůstavitelem.

Jana Zápotocká

Zdroj

Spojené království: Nejvyšší soud

Rozsudek ze dne 8. 11. 2023, věc [2023] UKSC 39

Důkazní standard v kontextu porušení Úmluvy v případě vydání osoby do jiného státu

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Nejvyšší soud Spojeného království shledal, že nižší soud pochybil, když předání osoby vyžádané Rumunskem na základě evropského zatýkacího rozkazu zamítl kvůli existenci skutečného rizika, že trestní řízení s danou osobou bylo tak zjevně nespravedlivé, že v případě jejího předání do Rumunska by bylo porušeno její právo na osobní svobodu dle čl. 5 Úmluvy. Dle anglického práva se proběhlé skutečnosti dokazují standardem civilního řízení na základě převažující pravděpodobnosti. Nižší soud měl tedy místo toho posoudit, zdali v této věci v Rumunsku na základě převažující pravděpodobnosti došlo ke zjevnému porušení práva na spravedlivý proces.

V předmětné věci byl pan Popoviciu Odvolacím soudem v Bukurešti (*Bucharest Court of Appeal*) shledán vinným z účasti na trestném činu zneužití pravomoci úřední osoby v kvalifikované skutkové podstatě a z trestného činu podplacení. Krátce nato byl zatčen ve Spojeném království na základě evropského zatýkacího rozkazu, načež soud prvního stupně nařídil jeho předání do Rumunska. Pan Popovi-

ciu se odvolal k anglickému Vrchnímu soudu (*High Court*) na základě důkazů o nevhodném vztahu mezi svědkem a soudcem, který rozhodoval v jeho trestním řízení v Rumunsku. Vrchní soud rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil, jelikož existovaly závažné důvody se domnívat, že hrozí skutečné riziko tak zjevné nespravedlnosti proběhlého trestního řízení s panem Popoviciu, že by v případě jeho předání do Rumunska bylo porušeno jeho právo na osobní svobodu dle čl. 5 Úmluvy. Odvolací soud v Bukurešti podal opravný prostředek k Nejvyššímu soudu Spojeného království, ale než mohl Nejvyšší soud v této věci rozhodnout, panu Popoviciu byl v Rumunsku odložen výkon rozhodnutí a trestu a stejně tak byl odvolán evropský zatýkací rozkaz proti jeho osobě. Nejvyšší soud se však přesto rozhodl vydat v této věci rozsudek, aby zodpověděl důležité otázky veřejného zájmu, které v této záležitosti vyvstaly.

Nejvyšší soud nejprve připomněl, že Vysoké smluvní strany se mohou v určitých případech dopustit porušení práv chráněných Úmluvou i pouhým vydáním osoby do státu, kde by tato práva nebyla respektována. Tato skutečnost

vyplývá z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Soering proti Velké Británii [1], ve kterém Soud rozhodl, že pokud existují závažné důvody se domnívat, že by vydaná osoba čelila skutečnému riziku mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu, pak k vydání nesmí dojít. Soud v této věci zároveň připustil možnost, že by k vydání také nemělo dojít, pokud v zemi, která vydání vyžádala, byl již dané osobě zjevným způsobem odepřen spravedlivý proces či jí v případě vydání takové riziko hrozí.

Nejvyšší soud dále poznamenal, že důkazní standard nutný pro prokázání skutečností zasazených v minulosti se liší od důkazního standardu, který se vyžaduje pro prokázání pravděpodobnosti, že se jistá skutečnost stane v budoucnosti. Zdůraznil, že toto rozlišení existuje jak v anglickém právu, tak v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Jak je zřejmé z rozhodnutí ve věci Soering proti Velké Británii, u budoucích možných porušení práv chráněných Úmluvou je nutné posoudit, zda existují závažné důvody se domnívat, že hrozí skutečné riziko daného porušení. Naproti tomu již proběhlé údajné porušení práv chráněných Úmluvou musí být prokázáno „nade vši rozumnou pochybnost“. Tento test se však nemusí přesně rovnat podobným testům, které se používají k dokazování proběhlých skutečností v jednotlivých vnitrostátních právních systémech.

Jedinou výjimku z nutnosti prokázat porušení Úmluvy, které již proběhlo, představují případy, kdy jsou v trestních řízeních použity důkazy, které byly získány mučením. Vzhledem ke specifickým obtížím v prokazování této skutečnosti stačí posoudit, zda existují závažné důvody se domnívat, že hrozí skutečné riziko, že dané důkazy byly získány mučením. Nejvyšší soud však v této věci odmítnul danou výjimku rozšířit o případy týkající se možné podjatosti soudce.

Nejvyšší soud uvedl, že v této věci se jednalo o dokazování již proběhlé skutečnosti, tedy porušení práva na spravedlivý proces nevhodným vztahem mezi svědkem a soudcem. Pro dokazování již proběhlé skutečnosti se dle anglického práva užívá standardu dle civilního řízení, v rámci něhož se proběhlé skutečnosti dokazují na základě převažující pravděpodobnosti [2]. Vrchní soud tedy použil

nesprávný důkazní standard, konkrétně jestli existují závažné důvody se domnívat, že hrozí skutečné riziko tak zjevné nespravedlnosti proběhlého trestního řízení s panem Popovicí, že by tím v případě jeho předání do Rumunska bylo porušeno jeho právo na osobní svobodu dle čl. 5 Úmluvy. Místo toho měl posoudit, jestli na základě převažující pravděpodobnosti došlo v Rumunsku ke zjevnému porušení jeho práv dle čl. 6 Úmluvy. V této věci by tedy bylo podání opravného prostředku rumunské strany úspěšné, kdyby nebyl evropský zatýkácí rozkaz odvolán.

Nejvyšší soud ale zároveň posoudil odpověď rumunské strany, že i pokud by byl nevhodný vztah mezi soudcem a svědkem prokázán, tak by tato skutečnost dle rumunské právní úpravy nepředstavovala důvod k obnově řízení. V případě, že by daný popis nedostatku účinných opravných prostředků odpovídal realitě, pak by se dle Nejvyššího soudu jednalo o možné budoucí porušení čl. 5 Úmluvy, kde se použije jiný důkazní standard. Nejvyšší soud by tedy v případě neodvolání evropského zatýkácího rozkazu přikázal Vrchnímu soudu, aby vzhledem k těmto okolnostem věc znovu projednal a posoudil existenci závažných důvodů se domnívat, že hrozí skutečné riziko, že pan Popovicí v případě předání do Rumunska nebude mít možnost zpochybnit zákonnost zbavení svobody své osoby na základě porušení svého práva na spravedlivý proces.

Eliška Andrš

[1] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 1989, Soering proti Spojenému království, č. 14038/88, bod 91.

[2] Z angl. „*balance of probabilities*“.

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Zdroj

Rozsudek ze dne 14. 9. 2023 ve věci Baret a Caballero proti Francii, č. 22296/20 a 37138/20

K obecnému právnímu zákazu posmrtné asistované reprodukce na území státu a k transferu genetického materiálu na území jiného státu po úmrtí osoby

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva v této věci posuzoval, zda je porušením práva na soukromý a rodinný život, pokud Francie zakazuje ženám transfer genetického materiálu jejich zemřelého manžela do zahraničí za účelem asistované reprodukce. Soud shledal, že francouzská právní úprava zakazující transfer genetického materiálu zemřelé osoby do zahraničí za účelem asistované reprodukce neporušuje právo na soukromý a rodinný život. Soud při hodnocení souladu francouzské právní úpravy s Úmlouvou vzal v potaz, že mezi smluvními státy neexistuje shoda na přípustnosti asistované reprodukce post mortem. Francouzské pojetí rodiny, podle kterého by se dítě nemělo narodit bez rodiče, tedy neodporuje čl. 8 Úmluvy.

Stěžovatelkami byly paní Baretová (stěžovatelka 1) a paní Caballero (stěžovatelka 2), obě žijící ve Francii. Stěžovatelka 1 uzavřela s panem M. B. dohodu o registrovaném partnerství [1]. O 11 let později byl u M. B. diagnostikován tumor mozku. S ohledem na skutečnost, že očekávaná chemoterapie mohla mít vliv na fertilitu pana M. B., se stěžovatelka 1 a pan M. B. rozhodli nechat uchovat spermiie a vajíčka v centru asistované reprodukce v Marseille. Poté uzavřeli manželství. Pan M. B. zesnul v průběhu druhého pokusu o inseminaci. Ve své závěti, kterou pořídil společně s uzavřením manželství, výslovně dovolil, aby jeho manželka volně nakládala s jím poskytnutým genetickým materiálem dle svého uvážení s tím, že asistovanou reprodukci může podstoupit i v jiné zemi, než je Francie. Stěžovatelka 1 následně požádala o převoz genetického materiálu svého zesnulého manžela z Francie do Španělska.

Centrum asistované reprodukce v Marseille odmítlo tento převoz s odůvodněním, že o souhlas s ním musí stěžovatelka 1 požádat francouzský Státní úřad pro biomedicínu. Ten však souhlas s převozem neudělil. Stěžovatelka 1 se obrátila na vnitrostátní soud a požadovala, aby bylo centru asistované reprodukce uloženo, aby učinilo veškerá opat-

ření k umožnění transferu genetického materiálu jejího manžela do Španělska. Vnitrostátní soud však stěžovatelce 1 nevyhověl, když konstatoval, že Státní úřad pro biomedicínu nejednal zjevně protiprávně, pokud nevydal rozhodnutí o transferu do zahraničí. Stěžovatelka 1 podala proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek. Poukázala v něm mimo jiné na skutečnost, že odmítnutí asistované reprodukce po úmrtí poskytovatele genetického materiálu je v rozporu s vývojem francouzského zákonodárství, které má do budoucna otevřít možnost asistované reprodukce ženským párům i jednotlivým ženám. Právní úprava zakazující transfer genetického materiálu do zahraničí nepřiměřeně zasahuje do jejího práva na soukromý život. Státní rada však její návrh odmítla, čímž potvrdila rozhodnutí soudu prvního stupně.

Stěžovatelka 2 měla s manželem dvě děti, z nichž druhé bylo počato cestou asistované reprodukce. U manžela se objevila leukémie. Stěžovatelka 2 a její manžel se proto rozhodli uchovat pět embryí v centru asistované reprodukce univerzitní nemocnice v Brestu. Manžel stěžovatelky 2 souhlasil pro případ své smrti, že manželka může tato embrya využít k jejímu umělému oplodnění. Po úmrtí manžela se stěžovatelka rozhodla podstoupit asistovanou reprodukci ve Španělsku. Centrum asistované reprodukce v Brestu však odmítlo transfer embryí, neboť jej francouzské právo nedovolovalo. Obrátila se tedy na vnitrostátní soud s návrhem, aby přikázal centru vydat embrya za účelem asistované reprodukce. Její návrh byl však zamítnut. Stěžovatelka 2 tedy podala opravný prostředek ke Státní radě. Namítala, že byl porušen čl. 8 Úmluvy, neboť soudy jsou povinny ochránit embrya jako „genetický majetek“ její a jejího zesnulého manžela. Státní rada však její stížnost zamítla. Zmínila, mimo jiné, že stěžovatelka 2 má francouzskou státní příslušnost a nemá žádnou vazbu na Španělsko. Není rovněž významné, že se v jejím případě jednalo o embrya, a nikoli tedy výhradně o genetický materiál jejího manžela.

Stěžovatelka 1 a stěžovatelka 2 se tedy obrátily na Soud. Tvrdily, že odmítnutím transferu genetického materiálu do Španělska bylo zasaženo do jejich práva na rodinný život v rozporu s čl. 8 Úmluvy. Poukázaly přitom na skutečnost, že jejich manželé s transferem pro případ smrti souhlasili. Vláda naopak argumentovala tím, že není v zájmu dítěte, aby se narodilo bez jednoho rodiče.

Soud nejprve připomenul, že asistovaná reprodukce obnáší citlivé etické otázky, v nichž státy Rady Evropy mají široký prostor uvážení. Shoda na umožnění asistované reprodukce po úmrtí partnera však mezi těmito státy neexistuje. Soud dále vyzdvihl právo ženy na vlastní rozhodnutí o svém soukromém životě. V tomto ohledu konstatoval, že odmítnutí transferu embryí je zásahem do soukromého života stěžovatelek. K podmínce nezbytnosti zásahu státu v demokratické společnosti Soud uvedl, že zákonodárství smluvního státu musí vyvažovat všechny zájmy, které tak citlivá oblast jako asistovaná reprodukce obnáší.

Soud seznal, že francouzský zákon zakazující asistovanou reprodukci po smrti partnera byl stěžovatelkám dostupný a předvídatelný. Rovněž výklad a použití vnitrostátního práva ze strany francouzských soudů nebyl nepředvídatelný či arbitrární. Kritérium souladu zásahu se zákonem bylo tedy naplněno. Pokud se týká požadavku existence legitimního cíle, Soud jej spatřuje v zachování francouzského pojetí rodiny, převažujícího v době rozhodování vnitrostátních soudů, jako otázky „ochrany práv a svobod jiných“, tj. dítěte, a ochrany „morálky“, kdy účelem asistované reprodukce je léčba neplodnosti páru, která by tedy neměla vést k narození dítěte bez otce.

Soud konstatoval, že absolutní zákaz inseminace po smrti je vyjádřením obecného zájmu vyplývajícího z politické volby. Na otázce asistované reprodukce post mortem přitom neexistuje konsensus mezi státy Rady Evropy. Je tedy na státu, aby tuto otázku rozhodl, nikoli na Soudu. Dovořil také, že zákaz asistované posmrtné reprodukce ve Francii implikuje zákaz transferu genetického materiálu do jiného státu za stejným účelem. Zákaz transferu do zahraničí tedy koresponduje účelu vnitrostátní právní úpravy. Soud taktéž zopakoval, že embryo nepovažuje podle své judikatury za subjekt základních práv dle Úmluvy. Následně konstatoval, že nemá důvod se odchylovat od rozhodnutí francouzských soudů, založených na argumentu, že snaha o asistovanou reprodukci v zahraničí má za cíl obejít vnitrostátní zákaz. Na této skutečnosti nic nemění ani to, že zesnulý manžel poskytl souhlas s použitím svého genetického materiálu pro případ své smrti, ani existence embryí sama o sobě. Francie nepřekročila míru uvážení a zachovala vhodnou rovnováhu mezi všemi zájmy, které byly ve hře. Soud zmínil *obiter dictum*, že by Francie měla přehodnotit důvody existence platné legislativy v oblasti asistované reprodukce ve světle vzrůstající poptávky ženských párů i jednotlivých žen o asistovanou reprodukci. Rozhodl, že čl. 8 nebyl porušen.

Zdeněk Nový

[1] *Un pacte civil de solidarité* dle čl. 515-1 francouzského občanského zákoníku, který umožňuje osobám stejného nebo různého pohlaví upravit pravidla společného soužití.

Rozsudek ze dne 29. 6. 2023 ve věci Bijan Balahan proti Švédsku, č. 9839/22 Povolení extradice stěžovatele do Spojených států amerických v souvislosti s podezřením ze spáchání závažných trestných činů

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva (dále „Soud“) posuzoval stížnost napadající povolení extradice do Spojených států amerických. Stěžovatel namítal, že jeho vydání by bylo v rozporu s čl. 3 Úmluvy, protože v případě odsouzení by mu brožil nesnížitelný trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění. Rovněž tvrdil, že i doživotní trest s možností podmíněného propuštění by se v jeho případě rovnal de facto doživotnímu trestu bez možnosti podmíněné-

ho propuštění, protože by musel vykonat minimální dobu 61 let, než by mohl být podmíněně propuštěn, což by přesáhlo jeho očekávanou délku života. Soud aplikoval nový test vycházející z nedávné věci Sanchez-Sanchez a dospěl k závěru, že povolení extradice stěžovatele do Spojených států amerických není v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

Stěžovatel, občan Íránu a Spojených států amerických (dále jen „USA“), byl v květnu 2020 v USA zadržen pro podezření z napadení jiné osoby, které měl způsobit přes 30 řezných ran nožem, a ze spáchání dalších souvisejících

trestných činů. Po propuštění na kauci uprchl ze země. V červnu 2021 příslušné americké orgány požádaly o jeho vydání ze Švédska pro podezření ze spáchání pěti trestných činů, mimo jiné závažných trestných činů mučení, těžkého ublížení na zdraví a krádeže, kterých se měl dopustit v Los Angeles, ve státě Kalifornie. Švédsko rozhodlo o stěžovatelově vydání, ten se však obrátil na Soud, který vydal předběžné opatření v této věci a jeho vydání do USA bylo pozastaveno.

Před Soudem stěžovatel namítal, že jeho vydání do USA by bylo v rozporu s čl. 3 Úmluvy, protože v případě odsouzení by mu hrozil nesnížitelný trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění. Rovněž tvrdil, že takový trest by byl hrubě nepřiměřený.

Soud připomněl, že ve vztahu k nesnížitelným trestům odnětí svobody na doživotí rozvinul svou judikaturu v nedávné věci *Sanchez-Sanchez* [1], v níž judikoval, že je třeba rozlišovat mezi doživotními tresty ve vnitrostátním kontextu a v kontextu extradice. Zatímco ve vnitrostátních případech je třeba uplatňovat zásady vyplývající z rozsudku ve věci *Vinter* [2], v souvislosti s extradicí zavedl nový dvoustupňový test.

Dle prvního kroku tohoto testu je třeba zjistit, zda stěžovatel předložil důkazy způsobilé prokázat, že existují závažné důvody domnívat se, že v případě jeho vydání a následného odsouzení existuje reálné riziko, že mu bude uložen trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění. V druhém kroku, ke kterému se přistoupí pouze v případě, že stěžovatel takové riziko prokázal, je třeba zjistit, zda v dožadujícím státě po odsouzení existuje mechanismus přezkumu, který vnitrostátním orgánům umožňuje zvážit pokrok vězně směrem k nápravě nebo jiné důvody pro propuštění na základě jeho chování nebo jiných relevantních osobních okolností. Dostupnost procesních záruk v dožadujícím státě není předpokladem pro dodržení čl. 3 Úmluvy ze strany dožádaného smluvního státu.

V projednávané věci Soud dospěl k závěru, že neexistuje reálné riziko, že stěžovateli v případě vydání bude uložen trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění. Nanejvýš mu hrozí uložení doživotního trestu odnětí svobody s možností podmíněného propuštění. Stěžovatel však namítal, že doživotní trest s možností podmíněného propuštění by se v jeho případě rovnal *de facto* doživotnímu trestu bez možnosti podmíněného propuštění, protože by musel vykonat minimální dobu 61 let, než by mohl být podmíněně propuštěn, což by přesáhlo jeho očekávanou délku života.

V kontextu vnitrostátních případů Soud v minulosti judikoval, že pokud je o podmíněném propuštění doživotně odsouzených možné uvažovat až po uplynutí 40 let ve výkonu trestu, nelze tyto doživotní tresty považovat za snížitelné pro účely čl. 3 Úmluvy. Soud však zároveň upozornil, že v extradičním kontextu se za účelem dodržení čl. 3 Úmluvy nevyžaduje, aby dožádaný smluvní stát zkoumal

dostupnost procesních záruk v dožadujícím státě, mimo jiné proto, že zkoumání příslušných právních předpisů a praxe dožadujícího státu za účelem posouzení míry dodržování těchto procesních záruk může být pro vnitrostátní orgány rozhodující o žádostech o extradicí nepřiměřeně obtížné a jednalo by se o příliš extenzivní výklad odpovědnosti smluvního státu.

V projednávané věci stěžovatel nezpochybňoval, že ve státě Kalifornie existuje mechanismus podmíněného propuštění. Tvrdil však, že by pro něj nebyl relevantní z důvodu minimální délky trestu (až 61 let), který by musel vykonat, než by se na něj mohla vztahovat možnost podmíněného propuštění. Dle Soudu však stěžovatel nepředložil dostateční důkazy, které by prokazovaly existenci reálného rizika, že mu bude uložen trest odnětí svobody s taktó dlouhou minimální délkou. Soud shrnul, že stěžovatel dosud nebyl souzen ani odsouzen a je obtížné spekulovat o tom, zda bude shledán vinným v některém nebo ve všech bodech obžaloby. Navíc, jak Soud uznal ve věci *Sanchez-Sanchez*, existuje mnoho faktorů, které mohou hrát roli při ukládání trestu, a před vydáním rozhodnutí se není možné zabývat všemi myslitelnými variantami a scénáři, které by mohly nastat.

Stěžovatel uváděl, že byl v minulosti odsouzen za dva trestné činy, tudíž by v jeho případě mohlo dojít k aplikaci speciálních pravidel pro ukládání trestů obžalovaným, kteří byli v minulosti odsouzeni za jeden nebo více závažných nebo násilných trestných činů (tzv. „*Three Strikes Law*“), obsažených v kalifornském trestním zákoníku. Soud poznamenal, že pokud by byl stěžovatel shledán vinným ve všech bodech obžaloby a došlo by k uplatnění pravidel „*Three Strikes Law*“ v plném rozsahu, hrozil by mu potenciálně, s ohledem na jeho předchozí odsouzení, trest odnětí svobody na doživotí s možností podmíněného propuštění po vykonání minimálně 61 let. Z příslušných ustanovení kalifornského trestního zákoníku a dalších materiálů v této věci však také vyplývá, že státní zástupci a soudci v Kalifornii mohou při uplatňování „*Three Strikes Law*“ postupovat dle vlastního uvážení. Pokud se státní zástupci nebo soudci rozhodnou tato pravidla v případě stěžovatele neuplatnit, mohlo by v jeho případě podmíněné propuštění připadat v úvahu po vykonání podstatně kratší doby, a to 17 let.

Stěžovatel dle Soudu nepředložil žádné relevantní důkazy na podporu svého tvrzení, že by tato diskreční pravomoc byla uplatňována jen zřídka. Nepředložil taktéž důkazy o tom, že by existovala osoba, která byla uznána vinnou z obdobného jednání a měla obdobnou trestní minulost, a následně byla odsouzena k doživotnímu trestu odnětí svobody s tak dlouhou minimální délkou. V případě odsouzení by stěžovatel taktéž měl v možnost proti uložení trestu podat odvolání. Minimální délka trestu, kterou by musel vykonat, než by mohl být podmíněně propuštěn, by mohla být navíc snížena pomocí kreditů získaných během výkonu trestu. Soud tak uzavřel, že minimální délka trestu odnětí svobody závisí na řadě neznámých faktorů a může být výrazně kratší.

Stěžovatel tak dle Soudu nepředložil důkazy, které by prokazovaly, že jeho vydání do USA by jej vystavilo reálnému riziku zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy z důvodu rizika, že by byl *de iure* nebo *de facto* odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody bez možnosti podmíněného propuštění. Stěžovatel tak nenaplnil první fázi uvedeného testu, tudíž se Soud již druhou fází nemusel zabývat.

Stěžovatel dále tvrdil, že v případě jeho odsouzení by mu byl uložen hrubě nepřiměřený trest. Jak Soud již v minulosti judikoval, k prokázání „hrubě nepřiměřenosti“ je používán přísný test a pouze ve velmi výjimečných případech bude stěžovatel schopen prokázat, že trest, který by mu hrozil v nesmluvním státě, by byl hrubě nepřiměřený, a tudíž v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

Soud konstatoval, že stěžovatel je obviněn ze závažných trestných činů. Odsouzen by byl až poté, co by soud v Kalifornii projednal jeho případ, zohlednil všechny relevantní faktory a rozhodl, zda uplatní pravidla o možném

zprášení trestu. Stěžovatel taktéž nepředložil důkazy způsobilé prokázat, že existuje reálné riziko, že bude odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění. Dle Soudu tak stěžovatel neprokázal, že by mu v případě vydání do USA hrozil hrubě nepřiměřený trest.

Na základě výše uvedeného tak Soud uzavřel, že v případě vydání stěžovatele do USA by nedošlo k porušení čl. 3 Úmluvy.

Anna Čermáková

[1] Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 11. 2022, Sanchez-Sanchez proti Spojenému království, č. 22854/20, body 78–99. Tento rozsudek byl anotován v čísle 4/2022 *Bulletinu*.

[2] Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 7. 2013, Vinter a ostatní proti Spojenému království, č. 66069/09, 130/10 a 3896/10.

Zdroj

Rozsudek ze dne 28. 11. 2023 ve věci Krachunova proti Bulharsku, č. 18269/18

Obětem trestného činu obchodování s lidmi náleží právo domáhat se po pachatelích náhrady ušlého výdělku

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva se zabýval stížností stěžovatelky, která se před bulharskými soudy marně snažila po osobě, která se vůči ní dopustila trestného činu obchodování s lidmi, domoci náhrady ušlého výdělku z provozování sexuálních služeb. Bulharské soudy její nároky zamítly s odůvodněním, že výdělek byl získán nemravným způsobem. Soud v dané věci poprvé dovodil, že oběť obchodování s lidmi má právo domáhat se po osobě, která se vůči ní tohoto trestného činu dopustila, ušlého výdělku.

V dubnu 2012 stěžovatelka, které v té době bylo 26 let, odešla po hádce s rodiči z domova a začala žít s X, kterého znala přes společné známé, jeho partnerkou a dětmi. X se živil tím, že vozil sexuální pracovnice do práce a z práce. X stěžovatelce řekl, kolik peněz si může vydělat sexuální prací na městském okruhu Sofie, a nabídl jí, že ji tam a zpět bude každý den vozit. Stěžovatelka souhlasila, protože potřebovala peníze a byla zvědavá, zda bude schopna vydělat tolik jako ostatní dívky.

Takto si stěžovatelka vydělávala v průběhu května a června. V červenci chtěla skončit, ale bála se reakce X. Násled-

ně v srpnu utekla a vrátila se zpátky do vesnice, ze které pocházela a kde žila její rodina. X ji však našel a přes její protesty ji přesvědčil, aby s ním odjela zpět. Stěžovatelka se vrátila k sexuální práci, protože měla pocit, že nemá na výběr. X vzal stěžovatelce její průkaz totožnosti a bral jí veškerý výdělek, přičemž jí kupoval jen to, co potřebovala, a dával jí kapesné.

V únoru 2013 stěžovatelka znovu utekla, načež zavolala X a oznámila mu, že si již nepřeje sexuální služby poskytovat. X jí však vyhrožoval, že její skutečné povolání prozradí lidem ve vesnici, a ona souhlasila, že se vrátí, protože se obávala zejména toho, že se to dozvědí její rodiče. O dva dny později stěžovatelka při výkonu práce na okruhu narazila na projíždějící policejní auto a požádala policisty o pomoc. Policisté ji odvezli na stanici, kde byla vyslechnuta. Asi o hodinu později se na stanici na základě předvolání dostavil X a přinesl s sebou stěžovatelčin průkaz totožnosti, načež policie začala X vyšetřovat.

V rámci následného soudního řízení vedeném s X bylo stěžovatelce povoleno připojit se k řízení jako soukromý žalobce. Stěžovatelka po X požadovala 16 000 BGN jako náhradu za výdělek, o který jí připravil, a 8 000 BGN jako

náhradu nemajetkové újmy. Ve vztahu k jejímu nároku na náhradu ušlého výdělků však vnitrostátní soud rozhodl, že nelze přezkoumat, protože se týká peněz získaných „nemravným a nemorálním jednáním“. X byl uznán vinným z obchodování s lidmi a navádění stěžovatelky k provozování prostituce za účelem zisku. Kromě trestněprávních sankcí mu byla uložena povinnost zaplatit stěžovatelce náhradu nemajetkové újmy ve výši 2 000 BGN.

Proti rozhodnutí prvostupňového soudu podala stěžovatelka odvolání, přičemž odvolací soud rozhodnutí prvostupňového soudu zrušil a věc vrátil zpět k projednání. Stěžovatelka opětovně požadovala 8 000 BGN jako náhradu nemajetkové újmy a 22 500 BGN jako kompenzaci za ušlý výdělek. Mimo jiné argumentovala, že prostituce není trestným činem, protože podléhá zdanění a zákon ji jako trestnou výslovně neoznačuje. X byl následně shledán vinným pouze z obchodování s lidmi a mimo jiné mu byla uložena povinnost zaplatit stěžovateli náhradu nemajetkové újmy ve výši 8 000 BGN, avšak její nárok na náhradu ušlého výdělků byl opět zamítnut. Toto rozhodnutí pak potvrdil i odvolací soud.

Stěžovatelka se tak rozhodla obrátit na Soud, přičemž ve své stížnosti namítala, že v jejím případě došlo k porušení čl. 4 Úmluvy, jelikož neměla k dispozici právní prostředek, kterým by se po X mohla domáhat náhrady výdělků z prostituce, o které ji připravil.

Soud nepochyboval o tom, že stěžovatelka byla obětí obchodování s lidmi. Mimo jiné poukázal na to, že X měl kontrolu nad jejím přístupem k penězům. X taktéž zneužíval její citovou a sociální zranitelnost, když s ní manipuloval tím, že zdůrazňoval téměř výlučnou závislost sebe a své rodiny na příjmech z její sexuální práce či jí vyhrožoval, že způsob její obživy prozradí její rodině a obyvatelům její vesnice. Soud též přikládal váhu faktu, že stěžovatelka a X spolu zřejmě měli po určitou dobu intimní vztah, přičemž je známo, že obchodníci s lidmi využívají citovou angažovanost jako prostředek k ovládnutí svých obětí.

Dále se Soud zabýval otázkou, zda existuje pozitivní závazek státu podle čl. 4 Úmluvy umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se tohoto trestného činu ve vztahu k nim dopustily, náhradu ušlého výdělků.

Soud na úvod zopakoval, že čl. 4 Úmluvy ukládá smluvním státům pozitivní závazky včetně (i) zavedení právního a administrativního rámce, který zakazuje a trestá obchodování s lidmi; (ii) za určitých okolností přijetí praktických opatření na ochranu obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi; a (iii) vyšetřování situací možného obchodování s lidmi. Tyto pozitivní závazky se mohou vztahovat i na způsob, jakým vnitrostátní právo upravuje určité záležitosti, včetně vymáhání a přiznávání náhrady újmy. Není rozhodující, že text čl. 4 mlčí o tom, zda stanovuje pozitivní závazek umožnit obětem domáhat se ušlého výdělků po osobách, které se ve vztahu k nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi. Konkrétní povinnosti tohoto druhu byly začleněny do jiných ustanovení Úmlu-

vy, jejichž znění o těchto otázkách rovněž mlčela. Pro to, aby byl čl. 4 vykládán podobně jako čl. 2, existují silné argumenty. Společně s čl. 2 (právo na živo) a čl. 3 (zakaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení) zakotvuje čl. 4 jednu ze základních hodnot demokratických společností tvořících Radu Evropy a obchodování s lidmi, které ohrožuje důstojnost a základní svobody jeho obětí, je s těmito hodnotami neslučitelné. Již dlouho je všeobecně uznáváno, že se povinnosti smluvních států ve vztahu k obchodování s lidmi musí řídit komplexním přístupem, který vyžaduje Palermský protokol [1] a Úmluva o opatřeních proti obchodování s lidmi [2], a že účinná může být pouze kombinace opatření (včetně opatření na ochranu obětí obchodování s lidmi). Škála záruk poskytovaných vnitrostátním právem musí být rovněž dostatečná k zajištění účinné ochrany práv obětí obchodování s lidmi.

Dosavadní judikatura Soudu týkající se následné reakce na obchodování s lidmi se zaměřovala na vyšetřování a trestání. Tato opatření, ač plní zásadní odstrašující funkci, však nemohou smazat materiální újmu, kterou oběti obchodování s lidmi již utrpěly, ani prakticky napomoci jejich zotavení z prožitých událostí. Ve své nedávné judikatuře [3] Soud zdůraznil potřebu chránit oběti obchodování s lidmi poté, co již došlo ke spáchání tohoto trestného činu, a to z hlediska jejich zotavení a opětovného začlenění do společnosti. Právě z tohoto pohledu by možnost obětí požadovat náhradu ušlého výdělků představovala jeden z prostředků, jak jim zajistit *restitutio in integrum* tím, že jim bude nahrazena utrpěná škoda v plném rozsahu. Zároveň by jim to poskytlo finanční prostředky na obnovu jejich života. Kromě toho by taková možnost zajistila, že obchodníci s lidmi nebudou moci využívat plodů svých trestných činů, čímž by se snížila ekonomická motivace k jejich páčání. Mohlo by to také snížit zátěž veřejných zdrojů na podporu zotavení obětí obchodování s lidmi a dále motivovat oběti, aby o rozhodných skutečnostech informovaly příslušné orgány a pomohly tak odhalit obchodování s lidmi, čímž by se zvýšila šance, že obchodníci s lidmi budou pohnáni k odpovědnosti. Tím by se také dále předešlo budoucím případům obchodování s lidmi.

Tento přístup je v souladu taktéž s mezinárodními smlouvami stanovujícími povinnost umožnit obětem obchodování s lidmi domáhat se odškodnění [4]. Rovněž z dostupných komparativních materiálů vyplynulo, že v posledních letech se projevuje trend umožnit obětem obchodování s lidmi získat od osob, které se vůči nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi, zisk, který tyto osoby získaly jejich vykořisťováním. Tento trend je nejvýraznější ve Spojených státech amerických a Kanadě. Ze smluvních států jej můžeme pozorovat v Rakousku, Belgii, Dánsku, Francii, Německu, Nizozemsku, Norsku a Spojeném království. Oproti tomu kromě Bulharska pouze jeden smluvní stát takové nároky výslovně zakazuje.

Na základě výše uvedeného tak Soud uzavřel, že čl. 4 Úmluvy je nutno vykládat tak, že stanovuje pozitivní závazek umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi, náhradu ušlého výdělků.

Soudu tak zbývalo posoudit, zda bylo zamítnutí žádosti stěžovatelky o náhradu škody vůči X v rozporu s tímto pozitivním závazkem. Na úvod shrnul, že bulharské soudy zamítnutí nároků stěžovatelky vůči X odůvodňovaly jednak trestností příjmů z prostituce dle bulharského práva, jednak argumentovaly rozporem s „dobrými mravy“.

Pokud jde o první důvod Soud poznamenal, že žádný bulharský orgán netvrdil, že by jednání stěžovatelky naplnilo všechny znaky skutkové podstaty trestného činu spočívajícího v získávání příjmů zakázaným nebo nemorálním způsobem, a stěžovatelka pro takový trestný čin nebyla nikdy vyšetřována ani stíhána. Soud taktéž podotkl, že uvedený trestný čin odráží zastaralé společenské postoje představující pozůstatky z dob totalitního komunistického režimu. Příslušné ustanovení bulharského trestního zákoníku navíc bylo v září 2022 prohlášeno bulharských Ústavním soudem za protiústavní. Údajná nezákonnost výdělků stěžovatelky tedy dle Soudu nebyla dostatečným důvodem pro zamítnutí jejího nároku.

Pokud jde o otázku „dobrých mravů“, Soud uvedl, že v tak citlivé oblasti, jako je prostituce, k níž se v různých právních systémech přistupuje různě v závislosti na tom, jak ji příslušná společnost chápe, je třeba zohlednit obavy vycházející z morálních hledisek. Při vytváření a implementaci politik v oblasti prostituce a obchodování s lidmi však musí být hlavním kritériem lidská práva. S ohledem na okolnosti daného případu je dle Soudu těžko představitelné, že by rozhodnutí vnitrostátního soudu příkazující X vrátit stěžovatelce peníze, které jí odebral, bylo v Bulharsku považováno za urážku morálky, a to bez ohledu na skutečnost, že tento výdělek byl získán prostitutí.

Soud též podotkl, že stěžovatelčina stížnost se netýkala dobrovolné sexuální práce, ale vykořisťování za účelem nucené prostituce, což je, jak Soud již judikoval, neslučitelné s lidskou důstojností. V daném případě tak nešlo o posouzení, zda smlouvy týkající se poskytování sexuálních služeb musí být uznány jako právně platné, nebo zda Úmluva brání tomu, aby prostituce nebo některé její

aspekty byly postaveny mimo zákon. Posouzení Soudu se v dané věci omezovalo na to, zda se v tomto případě lze vyhnout pozitivnímu závazku umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat po pachatelích obchodování s lidmi náhradu ušlého výdělků z důvodu, že dotyčný výdělek byl získán nemravným způsobem.

S ohledem na značný důraz kladený na práva obětí obchodování s lidmi v mezinárodních dokumentech, jakož i rozhodnutí bulharského Ústavního soudu, nebylo možné připustit, aby pouhý odkaz na „nemravnou“ povahu výdělků stěžovatelky představoval dostatečné odůvodnění pro nesplnění tohoto závazku. I kdyby existovaly rozumné důvody veřejné politiky pro nepřiznání nároku týkajícího se výdělků získaného prostitutí (například by bylo možné namítnout, že vyhovění takovému nároku by mohlo být považováno za schvalování prostituce nebo za podněcování některých osob k jejímu provozování), v tomto případě se takové důvody střetly s protichůdným zájmem na boji proti obchodování s lidmi a na ochraně jeho obětí, kterému nejen Soud, ale i samotné bulharské orgány, přikládají značný význam. Soud také podotkl, že stěžovatelka neměla jiné možnosti, jak se náhrady ušlého výdělků domoci. Uzavřel tak, že bulharské soudy při vyvažování stěžovatelčiných práv podle čl. 4 se zájmy společnosti pochybily a konstatoval porušení tohoto článku.

Anna Čermáková

[1] Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (Palermský protokol).

[2] Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

[3] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 2. 2021, V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, č. 77587/12 a 74603/12; a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2017, J. a ostatní proti Rakousku, č. 58216/12.

[4] Viz mimo jiné čl. 6 odst. 6 Palermského protokolu či čl. 15 odst. 3 Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

Rozsudek ze dne 18. 7. 2023 ve věci Manole proti Moldavsku, č. 26360/19 Právo na ochranu svobody projevu soudce v médiích

Úplné znění rozsudku Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva se zabýval otázkou výkonu práva na svobodu projevu soudce ve vztahu k médiím a uplatňováním sankcí ze strany orgánů členských států Rady Evropy za porušení povinností při výkonu tohoto práva. Sankce odvolání soudce z funkce z důvodu sdělení médiím svého nesouhlasného stanoviska k ještě nezveřejněnému rozhodnutí není přiměřená z pohledu zachování práva soudců na svobodu projevu. Státy mají mít ve vnitrostátním právu obsaženu škálu sankcí pro případ, kdy by projev soudce překročil meze jeho svobody do té míry, že by obrozňoval důstojnost soudcovské funkce či nestrannost rozhodování.

Stěžovatelka byla soudkyní odvolacího soudu v Kišiněvu. Jako členka řídicí rady Asociace soudců pronesla několik projevů v médiích, týkajících se otázek obecného zájmu, jako například nezávislosti soudnictví. Obdržela také několik ocenění za kvalitní výkon soudcovské činnosti. Jako samosoudkyně odvolacího soudu rozhodovala případ ve věci „ústavního referenda republiky“, který se týkal žaloby občanské iniciativy proti odmítnutí konat referendum ze strany ústřední volební komise. V této věci rozhodla ve prospěch této iniciativy. Komise podala opravný prostředek k moldavskému Nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud konstatoval, že samosoudkyně odvolacího soudu překročila své pravomoci při výkladu ustanovení moldavské Ústavy. Následně komise podala návrh k Nejvyšší radě soudnictví a státnímu zastupitelství, aby bylo se stěžovatelkou zahájeno kárné řízení z důvodu překročení pravomocí. Nejvyšší rada soudnictví je však odmítla zahájit, neboť nebylo zjevné, že by stěžovatelka jednala úmyslně nebo v hrubé nedbalosti. Stejně tak nebylo prokázáno, že by nezohlednila rozhodovací praxi moldavských soudů. Státní zástupce sice zahájil proti stěžovatelce trestní řízení, neprokázal však, že by stěžovatelka rozhodla úmyslně v rozporu se zákonem. Stěžovatelka byla tedy soudem zproštěna obžaloby.

Poté stěžovatelka rozhodovala v tříčlenném senátu odvolacího soudu o navrácení lhůty pro odvolání ve věci žaloby na ochranu osobnosti předsedy moldavského parlamentu proti výročkům ze strany televizního kanálu Jurnal TV. V tomto případě senát rozhodl, že televizní kanál musí

zveřejnit omluvu předsedovi moldavského parlamentu. Stěžovatelka připojila k rozhodnutí senátu své nesouhlasné stanovisko. Výrok rozsudku, včetně informace o existenci nesouhlasného stanoviska, byl vyhlášen veřejně a informace v tomto smyslu byla publikována na stránkách ministerstva spravedlnosti. Ještě před zveřejněním plného znění rozsudku novinář Jurnal TV kontaktoval stěžovatelku stran rozhodnutí a jejího nesouhlasného stanoviska. Stěžovatelka mu zaslala krátkou zprávu na mobilní telefon, v níž stručně vysvětlila důvody nesouhlasného stanoviska. Ještě téhož dne Jurnal TV zveřejnil článek, v němž informoval o výměně názorů se stěžovatelkou a reprodukoval tyto důvody, zejména skutečnost, že soud prvního stupně nedodržel zákonem stanovený postup pro rozhodnutí o odvolání, zejména pokud se týká předvolání deníku Jurnal de Chișinău na jeho poslední jednání ve věci, a že výrok takto vydaného rozsudku byl doručen právnímu zástupci deníku až dne 2. 2. 2017, takže odvolání podané následujícího dne bylo v souladu s třicetidenní lhůtou, což odůvodňovalo obnovení zákonné lhůty pro podání odvolání.

Následně inspektor Nejvyšší rady soudnictví sdělil stěžovatelce, že sdělení informací Jurnal TV porušuje několik ustanovení moldavského práva týkajících se požadavků na výkon soudcovské funkce. Nejvyšší rada soudnictví shledala, že chování stěžovatelky je neslučitelné s těmito požadavky a rozhodla se navrhnout prezidentovi, aby ji z této funkce odvolal. Stěžovatelka se proti takovému postupu bránila u moldavského Nejvyššího soudu a rovněž požádala prezidenta, aby ji do skončení řízení před tímto soudem ponechal ve funkci. Prezident ji přesto funkce soudkyně zprostil.

Stěžovatelka navrhla moldavskému Ústavnímu soudu, kterému byla věc postoupena Nejvyšším soudem, aby některá ustanovení vnitrostátních předpisů, na jejichž základě byla zproštěna funkce, prohlásil za odporující ústavě. Ústavní soud jejímu návrhu vyhověl. Ve věci tedy opětovně rozhodoval Nejvyšší soud, který odmítl opravný prostředek stěžovatelky jako nedůvodný. Stěžovatelka před ním namítala mimo jiné porušení čl. 8 Úmluvy. Podle názoru Nejvyššího soudu však nebyla tato ustanovení stěžovatelce k užtku, neboť sankce v podobě zproštění funkce

soudkyně byla předvídatelným důsledkem porušení vnitrostátních ustanovení kladoucích požadavky na výkon funkce soudce. Stěžovatelka nenaplnila povinnost zdrženlivosti v projevech a povinnost koležiality s dalšími dvěma členy senátu odvolacího soudu, s nimiž ve svém stanovisku ne-souhlasila.

Před Soudem stěžovatelka namítala porušení čl. 10 Úmluvy. Ve svém právním hodnocení Soud připomenul, že právo na svobodu projevu dopadá rovněž do profesní sféry, zvláště pak na funkcionáře státu. Je zcela legitimní, pokud stát ukládá osobám zastávajícím veřejnou funkci povinnost zdrženlivosti v projevech. Soud v této souvislosti poukázal na skutečnost, že svoboda projevu zahrnuje též „povinnosti a odpovědnost“. Z tohoto důvodu musí být státům ponechána určitá míra uvážení v rozhodování stran toho, zda zásah do práva na svobodu projevu je přiměřený.

Soud dále zdůraznil význam soudů a soudců v demokratické společnosti. Soudy jsou zárukou spravedlivého rozhodování jako základní hodnoty právního státu. Od soudců lze pak oprávněně očekávat, že při výkonu práva na svobodu projevu budou zachovávat autoritu a nestrannost soudní moci. Soudci by proto neměli využívat média k odpovědím na provokace, neboť to odporuje vyšším principům spravedlnosti a požadavku důstojnosti soudcovské funkce. Soud zároveň připomenul klíčový význam dělby moci a nezbytnost chránit nezávislost soudní moci, což vyžaduje detailní zkoumání všech zásahů do soudcovského výkonu práva na svobodu projevu. Fungování soudnictví je navíc věcí veřejného zájmu. Svoboda projevu soudců tak může přispět k rozvoji veřejné diskuse o soudnictví a informovanosti veřejnosti o otázkách veřejného zájmu. Soud však vyzdvihl nezbytnost zachovávat přiměřenost v zásazích do svobody projevu soudců, jakož i v povaze a závažnosti jim ukládaných sankcí za překročení mezí této svobody. Zásahy do práva na svobodu projevu by neměly odrazovat od jeho výkonu.

Ve věci stěžovatelky Soud nejprve konstatoval existenci zásahu do práva na svobodu projevu rozhodnutím Nejvyššího soudu. Poté zkoumal, zda je tento zásah slučitelný s čl. 10 Úmluvy. Pokud se týká kritéria souladu se zákonem, připomenul, že nejenže opatření, proti nimž směřuje stížnost, musejí mít právní základ ve vnitrostátním právu, ale tato vnitrostátní úprava musí být pro jednotlivce dostupná a předvídatelná ve svých účincích. Soud v této sou-

vislosti poukázal také na ochranu před svévolnými zásahy ze strany veřejné moci a omezení své vlastní role při kontrole dodržování vnitrostátního práva. Podle názoru Soudu byla právní úprava, na jejímž základě byla stěžovatelka odvolána z funkce, dostatečně jasná a stěžovatelka se mohla s jejím obsahem i důsledky jejího eventuálního porušení snadno seznámit. Soud shledal, že kritérium souladu se zákonem bylo tedy splněno.

Vláda dále předložila jako legitimní cíl odvolání stěžovatelky z funkce soudkyně ochranu autority a nestrannosti rozhodování soudů, jakož i ochranu před vlivy třetích stran na rozhodování. Soud konstatoval, že toto je skutečně jeden z možných legitimních cílů, jak také vyplývá z právních úprav některých dalších členských států Rady Evropy.

Poté posuzoval požadavek „nezbytnosti v demokratické společnosti“. Zdůraznil, že při hodnocení tohoto kritéria je třeba vzít v úvahu všechny relevantní okolnosti případu, jako funkce zastávané stěžovatelkou, povahu výroků, které zavdaly k jejímu odvolání a okolnosti, za nichž tyto informace vyšly najevo, jakož i rozhodovací proces, který k jejímu odvolání vedl. Soud znovu připomenul nezbytnost zdrženlivosti soudců ve výrociích, zejména pokud se týká ještě neskončených případů. Stejně tak se soudci mají vyhnout reakcím na provokace a obecně výkonu práva na svobodu projevu, který by vrhal stín na důstojnost a nestrannost výkonu soudnictví.

Soud dále zaměřil svoji pozornost na problematiku sankcí za překročení mezí svobody projevu stěžovatelkou. Shledal, že odvolání stěžovatelky z funkce soudkyně bylo jedinou sankcí, která mohla být v jejím případě uložena. Taková sankce je velmi závažná, neboť znamená konec kariéry soudkyně, která vykonávala svou funkci po dobu osmnácti let a dosáhla dobrých výsledků. Moldavské právo však postrádá určitou škálu sankcí, která by je umožňovala ukládat přiměřeně k závažnosti porušení povinností soudce. Vláda nepředložila žádný důkaz o existenci okolnosti zvláštního významu, která by odůvodňovala existenci pouze jediného typu sankce takové závažnosti, jako tomu bylo ve věci stěžovatelky. Soud proto uzavřel, že sankce uložená stěžovatelce nebyla nezbytná v demokratické společnosti. Došlo tedy k porušení čl. 10 Úmluvy.

Zdeněk Nový

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVŮRA EVROPSKÉ UNIE

Rozsudek ze dne 12. 10. 2023 ve věci O. P. proti Notariusz Justyna Gawlica, C-21/22 K možnosti volby rozhodného práva v režimu nařízení o dědictví navzdory existenci dvoustranné smlouvy o právní pomoci se třetím státem

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr Evropské unie se v nadepsaném rozhodnutí vyjádřil ke otázce plurality režimů pro uspořádání dědických poměrů s mezinárodním prvkem. Konkrétně již druhý pokus polských soudů [1] o objasnění této problematiky směřoval ke zhodnocení situace, zda státní příslušník třetího státu s bydlištěm v členském státě EU může učinit volbu rozhodného práva ve prospěch práva své státní příslušnosti dle nařízení o dědictví [2], třebaže dvoustranná mezinárodní smlouva o právní pomoci, kterou členský stát uzavřel se třetím státem před vstupem nařízení o dědictví v platnost, požívá s ohledem na ustanovení čl. 75 odst. 1 nařízení o dědictví aplikační přednost. Soudní dvůr ve svých závěrech konstatoval, že ustanovení upravující aplikační přednost mezinárodních smluv nemohou být vykládána tak, aby byla v rozporu se zásadami, na nichž je založen právní předpis, jehož jsou součástí. Upozornil však, že autonomie vůle zůstavitele představuje pouhou výjimku z obecného pravidla, a proto ji nelze považovat za zásadu, na níž by bylo nařízení o dědictví vybudováno. Z tohoto důvodu uzavřel, že nařízení o dědictví nikterak nebrání situaci, v níž zůstavitel nemůže učinit volbu rozhodného práva v důsledku existence dvoustranné mezinárodní smlouvy, která tuto neumožňuje.

Předběžná otázka vyvstala na pozadí situace, v níž O. P., ukrajinská státní příslušnice s bydlištěm v Polsku, požádala místního zástupce notářky o sepsání závěti. Tato měla obsahovat rovněž ustanovení o volbě ukrajinského práva jako práva rozhodného. Její žádost však byla odmítnuta, a to ze dvou důvodů. V první řadě argumentoval zástupce notářky tím, že čl. 22 nařízení o dědictví, vykládaný ve světle bodu 38 preambule, přiznává možnost zvolit si rozhodné právo výhradně státním příslušníkům členských států Evropské unie. Druhý důvod pro odmítnutí žádosti byl založen odkazem na dvoustrannou smlouvu o právní pomoci, jež má vzhledem k čl. 75 odst. 1 nařízení o dědictví aplikační přednost před režimem zakotveným v tomto nařízení a jež neumožňuje zůstavitelům zvolit si rozhodné právo. O. P. proti těmto důvodům namítala, že čl. 22 nařízení o dědictví umožňuje volbu rozhodného práva „každé osobě“ a že účelem čl. 75 odst. 1 nařízení o dědictví je

zachovat soulad nařízení se závazky, které pro členské státy vyplývají z mezinárodních smluv. Protože však předmětná dvoustranná smlouva neobsahuje ustanovení o volbě práva, nevzniká zde kolize, a proto je třeba dle názoru O. P. umožnit, bez ohledu na jinak danou aplikační přednost mezinárodní smlouvy, volbu rozhodného práva v režimu nařízení o dědictví.

Ve světle těchto okolností byl Soudní dvůr Evropské unie konfrontován s otázkou, zda si státní příslušník třetího státu, který má bydliště v některém z členských států Unie, může zvolit právo rozhodné pro dědění v režimu nařízení o dědictví, třebaže aplikační přednost požívá mezinárodní smlouva o právní pomoci, jež nezakotvuje možnost volby rozhodného práva.

Pokud jde obecně o možnost státního příslušníka třetího státu zvolit si právo rozhodné v režimu nařízení o dědictví, dospěl Soudní dvůr k jednoznačnému závěru, že se znění čl. 22 vztahuje na každou „osobu“, aniž by činilo rozdíl mezi státními příslušníky členských států Unie a státními příslušníky třetích států. Tento výklad podporuje rovněž celá řada dalších ustanovení, mimo jiné čl. 20 zakotvující zásadu univerzální použitelnosti nařízení. Nic na tom nemění ani odkaz na bod 38 preambule, neboť tento se týká obecně všech „občanů“, nikoliv pouze „občanů Unie“.

V otázce řešení plurality režimů právní úpravy Soudní dvůr v úvodu svého posouzení potvrdil, že ustanovení čl. 75 odst. 1 nařízení o dědictví obecně zakládá aplikační přednost dvoustranné smlouvy uzavřené členským státem se třetím státem před vstupem nařízení v platnost. Současně však odkázal na svou rozhodovací praxi, z níž plyne, že tato ustanovení nemohou být vykládána tak, aby byla v rozporu se zásadami, na nichž je založen právní předpis, jehož jsou součástí. [3] Pro odpověď na položenou předběžnou otázku se tak ústředním aspektem stala otázka, zda autonomie vůle zůstavitele představuje jednu ze zásad, na nichž se zakládá nařízení o dědictví.

Třetí senát při hodnocení této otázky vycházel ze systematiky nařízení, jež primárně zakotvuje objektivní kolizní normu založenou na hraničním určovateli obvyklého pobytu, zatímco možnost zůstavitele zvolit si rozhodné právo je vnímána pouze jako výjimka z tohoto pravidla. Proto uzavřel, že možnost volby rozhodného práva nelze považovat za zásadu, na níž je nařízení o dědictví založeno.

Jiný závěr přitom podle Soudního dvora nelze dovodit ani odkazem na zásadu jednotnosti dědictvého statutu, neboť ani tato zásada není absolutní. [4] Sám unijní zákonodárce totiž zakotvuje řadu výjimek z uplatňování této zásady, což dle Soudního dvora vyjadřuje jeho úmysl respektovat ve specificky definovaných případech princip štěpení dědictvého statutu uplatňovaný v některých třetích státech.

Ve světle těchto dílčích úvah proto Soudní dvůr uzavřel, že nařízení o dědictví nebrání tomu, aby při aplikaci mezinárodní dohody uzavřené členským státem se třetím státem před vstupem nařízení o dědictví v platnost nebylo zůstaviteli umožněno zvolit si právo rozhodné pro své dědictví. Tento závěr přitom podpořil odkazem na zásadu respektování mezinárodních závazků přijatých členským státem před jeho přistoupením k Evropské unii, tak jak ji vyjadřuje čl. 351 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Závěrem je nutno poznamenat, že nadepsané rozhodnutí představuje významný přínos pro aplikační praxi rovněž v českém právním prostředí, neboť i Česká republika je v otázce vypořádávání dědictvých poměrů s mezinárodním prvkem vázána řadou dvoustranných smluv o právní pomoci s třetími státy, které nezakotvují explicitně možnost zůstavitele zvolit si právo rozhodné pro své dědictví za současného respektování principu štěpení dědictvého statutu.

Patrik Provazník

[1] První pokus byl učiněn již ve věci OKR, avšak předložená předběžná otázka byla hodnocena Soudním dvorem jako zjevně nepřijatelná. Viz usnesení Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. 9. 2021 ve věci OKR, C-387/20.

[2] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědictvých věcech a o vytvoření evropského dědictvého osvědčení.

[3] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. 5. 2010 ve věci TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG, C-533/08, bod 51.

[4] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. 7. 2020 ve věci E. E., C-80/19, bod 69.

Rozsudek ze dne 7. 12. 2023 ve věci RegioJet a.s. a STUDENT AGENCY k.s. proti Českým drahám, a.s., Správě železnic, státní organizaci, a České republice, Ministerstvu dopravy, C-700/22

K povaze promlčecí lhůty ve vztahu k unijní úpravě státní podpory

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr Evropské unie posuzoval, zda je čl. 108 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“) třeba vykládat tak, že i když promlčecí lhůta stanovená v čl. 17 odst. 1 nařízení 2015/1589 [1] (dále jen „nařízení“) ve vztahu ke státní podpoře uplynula, vnitrostátní soudy mohou nařídít navrácení této podpory, jestliže byla poskytnutá v rozporu s povinností předchozího oznámení. Dospěl k závěru, že čl. 108 SFEU je třeba vykládat tak, že ačkoliv promlčecí lhůta ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení ve vztahu ke státní podpoře uplynula, vnitrostátní soudy mohou nařídít navrácení této podpory, pokud byla poskytnuta v rozporu s povinností předchozího oznámení.

Ke sporu v původním řízení před předkládajícím soudem došlo v návaznosti na skutečnost, že společnost České dráhy v roce 2008 smlouvou převedla na státní organizaci Správa železnic část podniku. Žalobkyně (společnosti RegioJet a STUDENT AGENCY) zde měly za to, že cena obdržena za transakci představovala vůči Českým drahám státní podporu ve smyslu čl. 107 odst. 1 SFEU. Klíčovou otázkou před Soudním dvorem pak bylo zejména to, zda bylo před vnitrostátním soudem, který rozhoduje o návrhu na navrácení protiprávní podpory, možné namítat uplynutí promlčecí lhůty, jež je vymezena v čl. 17 odst. 1 nařízení.

Soudní dvůr v prvé řadě připomenul, že odpověď na otázku, zda v té které projednávané věci představuje dotčené opatření skutečně státní podporu, náleží k posouzení vnitrostátnímu soudu. Toto posouzení může vycházet zejména z poznatků, které má k dispozici, stejně jako z poznatků plynoucích z posouzení Komise při vyhodnocování stížností, které v návaznosti na sporná opatření obdržela. V uvedeném kontextu Soudní dvůr neopomenul zdůraznit, jak rovněž plyne z jeho rozhodovací praxe, že role Komise a vnitrostátních soudů v oblasti unijní regulace se sice vzájemně doplňují, ale rovněž se liší.

Zatímco Komise má za úkol posuzovat otázky spojené se slučitelností státní podpory s pravidly společného trhu, vnitrostátní soudy chrání strany v případě, že dojde k porušení povinnosti předběžného oznámení státních podpor Komisi ve smyslu čl. 108 odst. 3 SFEU. Činnost soudů v tomto směru tedy spočívá v zajišťování spravedlnosti v případě, že se strana dovolává porušení povinnosti oznámení – v takovém případě mohou vyvodit důsledky podle vnitrostátního práva, ať již se jedná o platnost aktů provádějících opatření podpory nebo o navrácení neoprávněně poskytnuté finanční podpory.

V návaznosti na uvedené Soudní dvůr dále konstatoval, že desetiletou promlčecí lhůtu, která je upravena v čl. 17 odst. 1 nařízení, je třeba vnímat v kontextu toho, že nařízení obsahuje normy procesního práva, které se použijí v řízeních o státních podporách, která probíhají před Komisí. Nařízení naopak neobsahuje žádná ustanovení, která by se týkala řízení před vnitrostátními soudy; ty se pak nadále řídí příslušnými ustanoveními SFEU. Uvedený čl. 17 odst. 1 nařízení se tedy vztahuje jen na pravomoci Komise při řešení otázek spojených s navrácením státních podpor.

Z právě řečeného dle Soudního dvora rovněž plyne, že uplynutí předmětné promlčecí lhůty nemůže vést ke zpětné legalizaci protiprávních státních podpor jen z důvodu, že se staly existujícími. Nemůže vést ani k tomu, že by žaloby stran, dotčených poskytováním protiprávních podpor, podané vůči státu, byly zbaveny svého právního základu. Zde Soudní dvůr zdůraznil, že jiný výklad by vedl k oslabení rozsahu povinností členských států oznamovat podpory, což by mělo za následek zbavení užitečného účinku unijní úpravy.

Promlčecí lhůtu tedy není možné žádným způsobem uplatnit ani přímo ani analogicky na postup vymáhání protiprávní podpory ze strany vnitrostátních orgánů. V souladu s uvedeným je v případě absence unijní právní úpravy potřeba vycházet z pravidel stanovených v rámci vnitrostátního práva. Použitelnými pravidly o promlčení, uplatnitelnými v projednávané věci, jsou tedy česká vnitrostátní pravidla, a to s výhradou zásad efektivit a rovnocennosti.

Zejména s ohledem na uvedené skutečnosti dospěl Soudní dvůr k závěru, že čl. 108 SFEU je třeba vykládat tak, že i když promlčecí lhůta stanovená v čl. 17 odst. 1 nařízení ve vztahu ke státní podpoře uplynula, vnitrostátní soudy mohou nařídít navrácení této podpory, jestliže byla poskytnuta v rozporu s povinností předchozího oznámení.

Jan Bena

[1] Nařízení Rady (EU) 2015/1589 ze dne 13. července 2015, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článku 108 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Rozsudek ze dne 9. 11. 2023 ve věci S. P., C. I. proti Všeobecné úverové bance a.s., C-598/21

Přiměřenost jako kritérium hodnocení zneužívající povahy ujednání o zesplatnění spotřebitelského úvěru zajištěného nemovitostí sloužící jako rodinné bydlení

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Podstata řízení o předběžné otázce spočívala ve smlouvě o spotřebitelském úvěru zajištěném zástavním právem k nemovitosti sloužící jako rodinné bydlení. Předkládající soud si kladl otázku, zda je v souladu s unijním právem, zejména směrnicí o zneužívajících ujed-

náních ve spotřebitelských smlouvách [1], vnitrostátní úprava, podle níž soudy nejsou povinny přezkoumávat přiměřenost ujednání o zesplatnění úvěru v případě prodlení se splácením. Soudní dvůr Evropské unie poskytl negativní odpověď, když rozhodl, že soudní přezkoumání případné zneužívající povahy ujednání o zesplatnění úvěru musí zahrnovat kritérium přiměřenosti. Toto zahrnuje hodnocení závažnosti nesplnění smluvních povinností ze strany spotřebitele,

jako je výše nezaplacených splátek ve vztahu k celkové výši úvěru a délce trvání smlouvy. Soud musí navíc zohlednit důsledky, které s sebou přináší vystěhování dlužníka a jeho rodiny z obydli představujícího jejich hlavní bydliště.

Všeobecná úverová banka (VÚB) poskytla dvěma klientům, žalobcům v původním řízení, spotřebitelský úvěr splatný po dobu 20 let za účelem splácení jiných úvěrů. Tento byl zajištěn zástavním právem k rodinnému domu, v němž měli žalobci a další osoby trvalý pobyt. Méně než rok po uzavření dotčené smlouvy se žalobci dostali do prodlení se splacením částky ve výši zhruba 1 100 EUR. Přestože hodnota rodinného domu byla minimálně třicetkrát vyšší, využila VÚB smluvní ujednání o zesplatnění úvěru, požádala o vrácení všech dlužných částek, a posléze oznámila přistoupení k výkonu zástavního práva prodejem předmětné nemovitosti. Prodej se měl uskutečnit v „dobrovolné“ dražbě, jež spočívá v prodeji nemovitosti mimo jakékoli soudní řízení, aniž by měl soud možnost přezkoumat opodstatněnost výše pohledávky či přiměřenost prodeje ve vztahu k výši pohledávky. Žalobci proti tomuto postupu brojili návrhem na zdržení se dražby, namítající porušení svých práv jakožto spotřebitelů.

Protože předkládající soud nabyl pochybnosti o souladu předmětné právní úpravy s unijním právem, předložil Soudnímu dvoru otázku, zda směrnice o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, vykládaná ve světle čl. 7 a 38 Listiny základních práv Evropské unie, brání vnitrostátní úpravě, podle níž soudní přezkum zneužívající povahy ujednání o zesplatnění spotřebitelského úvěru nezohledňuje přiměřenost možnosti uplatnit toto právo ve světle kritérií spojených zejména se závažností nesplnění smluvních povinností, jakož i možností přistoupit k vymáhání dlužných částek prodejem rodinného obydlí spotřebitele mimo jakékoli soudní řízení.

Soudní dvůr vycházel v rámci svého posouzení z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči poskytovateli úvěru co do vyjednávací síly i úrovně informovanosti. Za účelem ochrany spotřebitelů proto směrnice o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách ukládá vnitrostátním soudům povinnost posuzovat zneužívající povahu ujednání i bez návrhu a nastolit tak rovnováhu mezi smluvními stranami. V čl. 3 a 4 přitom vymezuje pouze obecná kritéria, která Soudní dvůr rozvinul ve své rozhodovací praxi [2], jejichž prismatem je tato povaha posuzována.

Ve vztahu k ujednání o zesplatnění úvěru obsaženému ve smlouvách o hypotečním úvěru odkázal Soudní dvůr konkrétně na své rozhodnutí ve věci *Banco Primus*. V tomto případě uzavřel, že pro konstatování zneužívající povahy takového ustanovení má zásadní význam zejména otázka, zda je výkon tohoto práva podmíněn skutečností, že spotřebitel nesplní závazek zásadního významu, zda je nesplnění závazku dostatečně závažné vzhledem k délce trvání a výši úvěru, zda by toto právo bylo dáno i v případě absence smluvního ujednání, jakož i zda vnitrostátní právo zakotvuje účinné prostředky, jimiž může spotřebitel od-

vrátit účinky splatnosti úvěru. [3] Tato kritéria přitom nejsou kumulativní, alternativní ani taxativní [4], a proto musí být přezkum případně proveden i na základě dodatečných kritérií. Zjevnou implikací těchto závěrů je nicméně požadavek posuzovat případnou zneužívající povahu smluvního ujednání prismatem přiměřenosti. V okolnostech projednávané věci to znamená potřebu posoudit okolnost, že uplatnění práva na zesplatnění úvěru může vést k vymáhání dlužné částky prodejem obydlí žalobců mimo jakékoli soudní řízení, což s sebou přináší vystěhování spotřebitele a jeho rodiny z obydlí představujícího jejich hlavní bydliště. Pouze takový výklad směrnice zajistí soulad se základním právem na obydlí zaručeným čl. 7 Listiny základních práv Evropské unie.

Pokud by soud na základě uvedených kritérií dospěl k závěru, že možnost zesplatnění úvěru zajištěného rodinným obydlím žalobců v původním řízení je dána bez nutnosti zohlednit závažnost nesplnění povinností ze strany spotřebitelů ve vztahu k poskytnuté částce a délce trvání úvěru, mohlo by to vést k nutnosti konstatování zneužívající povahy takového ujednání a jeho nepoužití, jelikož by v rozporu s požadavkem poctivosti způsobovalo významnou nerovnováhu v neprospěch spotřebitelů. Naopak absence tohoto přezkumu by nevedla k úplné a dostatečné ochraně spotřebitele, jež by představovala přiměřený a účinný prostředek zabráňující dalšímu používání tohoto typu ujednání.

Soudní dvůr proto uzavřel, že směrnice o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, vykládaná ve světle čl. 7 a 38 Listiny základních práv Evropské unie, brání vnitrostátní úpravě, podle níž soudní přezkum zneužívající povahy ujednání nezohledňuje přiměřenost možnosti uplatnit právo na zesplatnění úvěru ve světle kritérií závažnosti nesplnění smluvních povinností, jakož i možnosti vymáhat dlužné částky prodejem rodinného obydlí spotřebitele mimo jakékoli soudní řízení.

Patrik Provazník

[1] Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách.

[2] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. 1. 2017 ve věci *Banco Primus SA* proti *Jesúsi Gutiérrez Garcíovi*, C-421/14, bod 58; rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2013 ve věci *Mohamed Aziz* proti *Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*, C-415/11, body 68 a 69; rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 10. 6. 2021 ve věci *BNP Paribas Personal Finance SA* proti *VE*, C-609/19, bod 66.

[3] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. 1. 2017 ve věci *Banco Primus SA* proti *Jesúsi Gutiérrez Garcíovi*, C-421/14, bod 66 a tam citovaná judikatura.

[4] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. 12. 2022 ve věci *Q. E.* proti *Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest*, C-600/21, body 30 a 31.

Rozsudek ze dne 12. 10. 2023 ve věci Y. Q. proti Ředitelství silnic a dálnic ČR, C-57/22 K uznání nároku na placenou dovolenou pracovníkovi, který byl protiprávně propuštěn a do soudního rozhodnutí mu nebylo umožněno pracovat pro zaměstnavatele

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr Evropské Unie rozhodl, že čl. 7 odst. 1 směrnice 2003/88 o některých aspektech úpravy pracovní doby (dále jen „směrnice 2003/88“) brání tomu, aby byl pracovníkovi odepřen nárok na placenou dovolenou za období mezi protiprávním propuštěním ze zaměstnání a dnem, kdy do něj opět nastoupil, ve kterém mu zaměstnavatel neumožnil skutečně pracovat.

V předmětné věci byla zaměstnankyně propuštěna ze zaměstnání. Zaměstnankyně dala zaměstnavateli písemně najevo, že má nadále zájem pracovat, ale zaměstnavatel jí již nepřiděloval žádnou další práci. Když soud po několika letech výpověď prohlásil za neplatnou, zaměstnankyně opětovně nastoupila do práce k zaměstnavateli. Následně požádala o čerpání dovolené, kterou neměla možnost čerpat v období několika let, kdy jí zaměstnavatel nepřiděloval žádnou práci. Zaměstnavatel žádost o dovolenou odmítl s tím, že zaměstnankyně v daném období nepracovala. Zaměstnankyně se přesto neobjevila v práci ve dnech, ve kterých plánovala čerpat dovolenou, načež obdržela od zaměstnavatele výpověď z důvodu nedovolených absencí. Zaměstnankyně následně u Městského soudu v Brně žádala od zaměstnavatele finanční náhradu ve výši 55 522 Kč s úrokem z prodlení jakožto náhradu platu za dny dovolené za období několika let, kdy jí zaměstnavatel nepřiděloval práci. Žaloba byla zamítnuta tímto soudem i Krajským soudem v Brně. Zaměstnankyně poté podala dovolání k Nejvyššímu soudu.

Nejvyšší soud vzal v potaz rozsudek, ve kterém Soudní dvůr shledal, že bulharská judikatura, podle níž pracovník nemá nárok na placenou dovolenou za období mezi protiprávním propuštěním ze zaměstnání a dnem, kdy do něj opět nastoupil, není slučitelná s čl. 7 směrnice 2003/88, který stanovuje nárok pracovníka na placenou dovolenou [1]. Přestože česká právní úprava taktéž nepřiznává nezákonně propuštěnému zaměstnanci nárok na placenou dovolenou za období, kdy pro zaměstnavatele skutečně nepracoval, Nejvyšší soud zpochybnil použitelnost tohoto rozsudku v českém kontextu. Česká právní úprava totiž obecně přiznává nezákonně propuštěnému zaměstnanci, který zaměstnavateli písemně oznámil, že chce, aby mu byla nadále přidělována práce, ale kterému ji zaměstnavatel

odmítnul přidělit, větší práva než ta bulharská. Konkrétně se jedná o náhradu mzdy nebo platu ve výši jeho průměrného výdělku do doby, než soud rozhodne ohledně platnosti dané výpovědi, s možným přiměřeným snížením této částky po šesti měsících, typicky v případech, kdy byl zaměstnanec mezitím zaměstnán jinde. V českém kontextu by tedy použití výše uvedeného rozsudku na danou situaci mohlo vést k příliš nevýhodným podmínkám pro zaměstnavatele.

Nejvyšší soud z tohoto důvodu položil Soudnímu dvoru předběžnou otázku, jejíž podstatou bylo, zda i s přihlédnutím ke zmíněné české právní úpravě je vnitrostátní judikatura, podle níž pracovník nemá nárok na placenou dovolenou za období mezi protiprávním propuštěním ze zaměstnání a dnem, kdy do něj opět nastoupil, jelikož mu během něho zaměstnavatel neumožnil skutečně pracovat, neslučitelná s čl. 7 směrnice 2003/88.

Soudní dvůr nejprve zdůraznil důležitost nároku pracovníka na placenou dovolenou, který představuje zásadu sociálního práva Unie a odráží čl. 31 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie. Z tohoto důvodu nelze připustit restriktivní výklad tohoto nároku. Jakákoliv výjimka, která se na něj použije, musí být výslovně zmíněna ve směrnici 2003/88.

Dále se Soudní dvůr věnoval účelu nároku na placenou dovolenou. Ten má za cíl dát pracovníkovi prostor na oddech a zájmy mimo zaměstnání, stejně jako na odpočinek od plnění pracovních úkolů. Dle tohoto účelu by nárok na placenou dovolenou měl být obecně přiznán pouze pracovníkovi, který v období, za které nárok vzniká, skutečně pracoval. Výjimku však tvoří případ, kdy pracovníkovi, který byl protiprávně propuštěn ze zaměstnání a poté do něj opět nastoupil na základě soudního rozhodnutí, zaměstnavatel v tomto období neumožnil skutečně pracovat. Jelikož by bylo nepřiznání nároku na placenou dovolenou zapříčiněno zaměstnavatelem a ne pracovníkem, pracovníkovi nárok na placenou dovolenou v tomto případě přesto vzniká.

Soudní dvůr dále poznamenal, že zaměstnavatel musí zároveň umožnit pracovníkovi, aby placenou dovolenou

čerpal. Pokud se tak nestane, pracovníkův nárok na placenou dovolenou bude platný i po uplynutí referenčního období nebo období převoditelnosti. S nárokem na placenou dovolenou vzniká i nárok na finanční náhradu za neuplatněnou dovolenou k datu skončení pracovního poměru.

Soudní dvůr nepovažoval pro tyto účely za relevantní, že dle české právní úpravy je nezákonně propuštěnému zaměstnanci přiznána náhrada mzdy nebo platu ve výši jeho průměrného výdělku do doby, než soud rozhodne ohledně platnosti dané výpovědi. Tomu je tak především z toho důvodu, že zaměstnavatel představuje silnější stranu pracovního vztahu, a tedy nesmí dojít k restriktivnímu výkladu pracovníka nároku na placenou dovolenou.

Z těchto důvodů Soudní dvůr položenou otázku zodpověděl tak, že i v kontextu české právní úpravy čl. 7 odst. 1 směrnice 2003/88 brání tomu, aby byl pracovníkovi odepřen nárok na placenou dovolenou za období mezi protiprávním propuštěním ze zaměstnání a dnem, kdy do něj opět nastoupil, ve kterém mu zaměstnavatel neumožnil skutečně pracovat.

Eliška Andrš

[1] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 25. 6. 2020 ve spojených věcech QH proti Varchoven kasacionen sad na Republika Bulgaria (C-762/18) a CV proti Iccrea Banca SpA (C-37/19).

MONITORING LITERATUREY

System evropského práva

- Luboš Tichý: O solidaritě v evropském unijním právu. *Právník*, 12/2023.
- Heiko Richter: The public interest dimension of the single market for data: Public undertakings as a model for regulating private data sharing. *European Law Journal*, 6. 11. 2023.

Evropské trestní právo

- Lukáš Hendrych: Vnější justiční spolupráce Úřadu evropského veřejného žalobce. *Trestněprávní revue*, 4/2023.

Evropské civilní právo

- Thomas Pfeiffer: Vývoj práva kupní smlouvy v Evropě. *Obchodněprávní revue*, 3/2023.
- Harald Christian Scheu: Několik úvah o unijním pojetí dezinformace. *Jurisprudence*, 5/2023.

Základní práva

- Giancarlo Frosio, Christophe Geiger: Taking Fundamental Rights Seriously in the Digital Services Act's Platform Liability Regime. *European Law Journal*, 21. 11. 2023.

Mezinárodní právo

- Aneta Malinová: Ruská invaze na Ukrajinu z pohledu ius ad bellum. *Právní rozhledy*, 23-24/2023.
- Radovan Malachta: Tři účinky francouzské koncepce výhrady veřejného pořádku (effet atténué, effet réflexe, ordre public de proximité) – relevance pro českou právní doktrínu a praxi? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 3/2023.

Jan Bena

4/2023
BULLETIN

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

Příspěvky nejsou oficiálními vyjádřeními Nejvyššího soudu.

© Nejvyšší soud, ISSN 2464-8531